

Wyniki Standardowe 2012 uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN

**REGION FADN 790
WIELKOPOLSKA I ŚLĄSK**

Część II. Analiza Wyników Standardowych

WARSZAWA 2014

Wyniki Standardowe 2012 uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN

**REGION FADN 790
WIELKOPOLSKA I ŚLĄSK**

Część II. Analiza Wyników Standardowych

OPRACOWAŁ ZESPÓŁ:

mgr inż. Elżbieta Jasińska
mgr inż. Adam Smolik

Warszawa 2014

Redakcja techniczna

Elżbieta Jasińska

Irena Mikołajczyk

Rafał Tarasiuk

Alicja Wituszyńska

Projekt okładki

Dział Wydawnictw

ISBN 978-83-7658-454-6

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej

- Państwowy Instytut Badawczy

Zakład Rachunkowości Rolnej

00-002 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20

Tel.: +48 (22) 505 45 70

Tel./faks: +48 (22) 826 93 22

E-mail: portal@fadm.pl

Internet: www.fadm.pl; www.polskifadm.eu

Spis treści

1.	Uwagi wstępne	7
2.	Analiza rozkładów liczebności gospodarstw rolnych w regionie FADN i w polu obserwacji Polskiego FADN	8
2.1.	Struktura gospodarstw z pola obserwacji w regionie Wielkopolska i Śląsk (790).....	8
2.2.	Pole obserwacji Polskiego FADN	9
3.	Analiza Wyników Standardowych	10
3.1.	Wyniki Standardowe według typów rolniczych.....	10
3.1.1.	Potencjał produkcyjny gospodarstw rolnych według typów rolniczych	10
3.1.2.	Wyniki działalności gospodarstw rolnych według typów rolniczych	13
3.2.	Wyniki Standardowe według klas wielkości ekonomicznej	38
3.2.1.	Potencjał produkcyjny gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej	38
3.2.2.	Wyniki działalności gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej	40
3.3.	Wnioski	58

Spis wykresów

Wykres 1	Rozkład liczebności gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w Regionie Wielkopolska i Śląsk	8
Wykres 2	Rozkład liczebności gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w polu obserwacji Polskiego FADN	9
Wykres 3	Zasoby ziemi w gospodarstwach rolnych w polu obserwacji Regionu Wielkopolska i Śląsk według typów rolniczych.....	10
Wykres 4	Pogłowie zwierząt w polu obserwacji Regionu Wielkopolska i Śląsk według typów rolniczych (w jednostkach przeliczeniowych LU)	11
Wykres 5	Nakłady pracy w polu obserwacji Regionu Wielkopolska i Śląsk według typów rolniczych (w osobach przeliczeniowych AWU)	12
Wykres 6	Wartość Standardowej Produkcji dla pola obserwacji Regionu Wielkopolska i Śląsk według typów rolniczych.....	13
Wykres 7	Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według typów rolniczych.....	14
Wykres 8	Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych.....	14
Wykres 9	Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych.....	15
Wykres 10	Produkcja na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych.....	16
Wykres 11	Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych.....	17
Wykres 12	Produkcja zwierzęca na 1 LU według typów rolniczych	18
Wykres 13	Koszty produkcji na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych.....	18
Wykres 14	Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych.....	19
Wykres 15	Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według typów rolniczych	20
Wykres 16	Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według typów rolniczych	21

Wykres 17	Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych.....	22
Wykres 18	Koszty nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych.....	23
Wykres 19	Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych.....	24
Wykres 20	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według typów rolniczych	25
Wykres 21	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych.....	26
Wykres 22	Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według typów rolniczych.....	27
Wykres 23	Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według typów rolniczych	28
Wykres 24	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych.....	29
Wykres 25	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych.....	30
Wykres 26	Relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego według typów rolniczych	31
Wykres 27	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych ..	32
Wykres 28	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według typów rolniczych	33
Wykres 29	Struktura aktywów według typów rolniczych	34
Wykres 30	Struktura aktywów trwałych według typów rolniczych.....	35
Wykres 31	Struktura aktywów obrotowych według typów rolniczych.....	36
Wykres 32	Struktura pasywów według typów rolniczych	36
Wykres 33	Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według typów rolniczych	37
Wykres 34	Zasoby ziemi w gospodarstwach rolnych w polu obserwacji Regionu Wielkopolska i Śląsk według klas wielkości ekonomicznej	38
Wykres 35	Pogłowie zwierząt w polu obserwacji Regionu Wielkopolska i Śląsk według klas wielkości ekonomicznej (w jednostkach przeliczeniowych LU)	39
Wykres 36	Nakłady pracy w polu obserwacji Regionu Wielkopolska i Śląsk według klas wielkości ekonomicznej (w osobach przeliczeniowych AWU).....	39
Wykres 37	Wartość Standardowej Produkcji dla pola obserwacji Regionu Wielkopolska i Śląsk według klas wielkości ekonomicznej.....	40
Wykres 38	Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według klas wielkości ekonomicznej	41
Wykres 39	Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według klas wielkości ekonomicznej.....	41
Wykres 40	Produkcja na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	42
Wykres 41	Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	42
Wykres 42	Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej.....	43
Wykres 43	Produkcja zwierzęca na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej.....	44
Wykres 44	Koszty produkcji na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej	45
Wykres 45	Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej	46
Wykres 46	Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	46
Wykres 47	Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej.....	47
Wykres 48	Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej.....	47
Wykres 49	Koszty nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	48

Wykres 50	Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	48
Wykres 51	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej	49
Wykres 52	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej	49
Wykres 53	Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według klas wielkości ekonomicznej.....	50
Wykres 54	Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej.....	51
Wykres 55	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej.....	52
Wykres 56	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej.....	52
Wykres 57	Relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas wielkości ekonomicznej.....	53
Wykres 58	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	54
Wykres 59	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	54
Wykres 60	Struktura aktywów według klas wielkości ekonomicznej.....	55
Wykres 61	Struktura aktywów trwałych według klas wielkości ekonomicznej	56
Wykres 62	Struktura aktywów obrotowych według klas wielkości ekonomicznej	56
Wykres 63	Struktura pasywów według klas wielkości ekonomicznej.....	57
Wykres 64	Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według klas wielkości ekonomicznej.....	57

Wykaz skrótów

AWU	- jednostka przeliczeniowa pracy (ang. Annual Work Unit).
CAP	- Wspólna Polityka Rolna (ang. Common Agricultural Policy).
COP	- specjalizujące się w produkcji zbóż, roślin oleistych i białkowych (ang. specialist cereals, oilseed and protein crops).
DG-AGRI	- Dyrekcja Generalna ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich (ang. Directorate-General for Agriculture and Rural Development).
EC	- Komisja Europejska (ang. European Commission).
ESU	- europejska jednostka wielkości (ang. European Size Unit).
EU	- Unia Europejska (ang. European Union).
EUR	- oznaczenie jednostki monetarnej o nazwie „euro”.
euro	- jednostka monetarna, obowiązująca w większości państwach członkowskich Unii Europejskiej.
EUROSTAT	- europejski Urząd Statystyczny.
FADN	- Sieć Danych Rachunkowych Gospodarstw Rolnych (ang. Farm Accountancy Data Network).
FWU	- jednostka przeliczeniowa pracy członków rodziny (ang. Family Work Unit).
GUS	- Główny Urząd Statystyczny.
IERiGŻ-PIB	- Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy.
KE	- Komisja Europejska
LFA	- obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania - ONW (ang. Less Favoured Areas).
LU	- jednostka przeliczeniowa zwierząt (ang. Livestock Unit).
OGA	- działalność gospodarcza inna niż rolnicza bezpośrednio związana z gospodarstwem (ang. Other Gainful Activities).
Polski FADN	- System Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych.
SGM	- Standardowa Nadwyżka Bezpośrednia (ang. Standard Gross Margin).
SO	- Standardowa Produkcja (ang. Standard Output).
UAA	- ziemia użytkowana dla celów rolniczych = użytki rolne (ang. Utilized Agricultural Area).
UR	- użytki rolne.
WTGR	- Wspólnotowa Typologia Gospodarstw Rolnych.
ZRR	- Zakład Rachunkowości Rolnej.

1. Uwagi wstępne

Publikacja jest drugą częścią Wyników Standardowych¹.

Opracowanie zawiera analizę wybranych wyników uzyskanych przez gospodarstwa rolne prowadzące rachunkowość w ramach systemu zbierania i wykorzystywania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych (Polskiego FADN) w roku 2012. Wyniki te zostały obliczone na podstawie danych ze statystycznie reprezentatywnej próby gospodarstw rolnych liczącej w regionie Wielkopolska i Śląsk 4 030 gospodarstw. Pole obserwacji Polskiego FADN, z którego wyłoniono reprezentatywną próbę gospodarstw towarowych w regionie Wielkopolska i Śląsk², w analizowanym roku obejmowało 175 832 gospodarstwa. Wielkość ekonomiczna pojedynczego gospodarstwa, ustalona na podstawie danych rachunkowych i współczynników SO „2004”³, stanowiła co najmniej 4 000 euro.

Podstawowym celem analizy jest ocena podstawowych czynników, które w 2012 r. kształtowały sytuację ekonomiczną tych gospodarstw.

Analizę przeprowadzono dla gospodarstw pogrupowanych według typów rolniczych (TF8) oraz klas wielkości ekonomicznej (ES6). W analizie wykorzystano wybrane zmienne charakteryzujące populację, zasoby produkcyjne gospodarstwa, produkcję i koszty, dopłaty do działalności operacyjnej oraz nadwyżki ekonomiczne.

¹ Jasińska E., Smolik A.: „Wyniki Standardowe 2012 uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN Region FADN 790 Wielkopolska i Śląsk. Część I. Wyniki Standardowe”, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2014.

² Goraj L., Osuch D., Sierański W., Ziętek I.: Plan wyboru próby gospodarstw rolnych Polskiego FADN od roku obrachunkowego 2010, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2010.

³ Szczegółowe informacje na temat współczynników SO „2004” dla rolniczych działalności produkcyjnych zostały szczegółowo omówione w publikacji: Goraj L.; Cholewa I.; Osuch D.; Płonka R.: Analiza skutków zmian we Wspólnotowej Typologii Gospodarstw Rolnych, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2010.

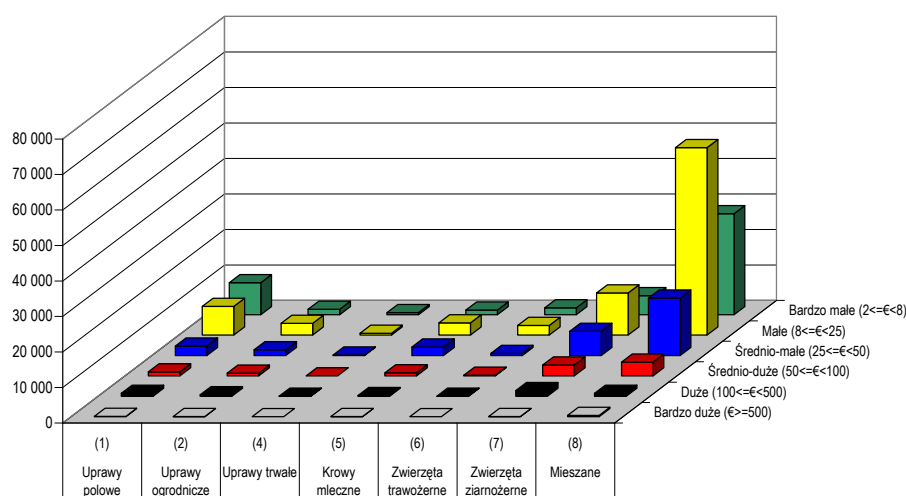
2. Analiza rozkładów liczebności gospodarstw rolnych w regionie FADN i w polu obserwacji Polskiego FADN

Na wykresach (patrz: Wykres 1 i Wykres 2) zaprezentowano analizę rozkładu gospodarstw według dwóch klasyfikacji obowiązujących we Wspólnotowej Typologii Gospodarstw Rolnych⁴: wielkości ekonomicznej i typu rolniczego.

2.1. Struktura gospodarstw z pola obserwacji w regionie Wielkopolska i Śląsk (790)

W polu obserwacji z regionu Wielkopolska i Śląsk w 2012 r. liczebnie dominowały gospodarstwa małe, o wielkości ekonomicznej od 8 do 25 tys. euro (47%). Pod względem typu rolniczego najliczniejsze były gospodarstwa „mieszane” tj. z udziałem różnych rodzajów produkcji roślinnej i zwierzęcej, bez wyraźnej specjalizacji (58%). Gospodarstwa w typie rolniczym „mieszane” przeważały we wszystkich (poza gospodarstwami dużymi, w których najliczniejsze były gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt ziarnożernych) klasach wielkości ekonomicznej (patrz: Wykres 1).

Wykres 1 Rozkład liczebności gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w Regionie Wielkopolska i Śląsk

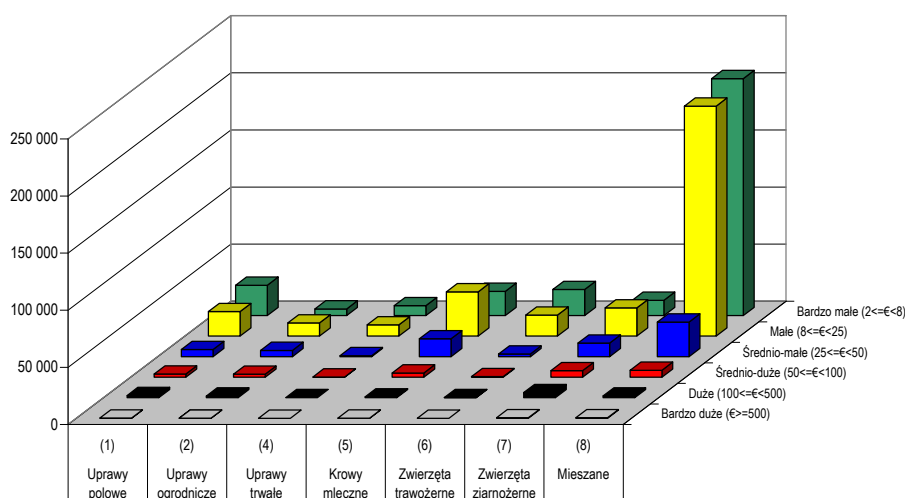

⁴ Commission Regulation (EC) 1242/2008: of 8 December 2008 establishing a Community typology for agricultural holdings oraz Commission Regulation (EC) 867/2009: of 21 September 2009 amending and correcting Regulation (EC) Nr 1242/2008 establishing a Community typology for agricultural holdings.

2.2. Pole obserwacji Polskiego FADN

W 2012 r. w polu obserwacji Polskiego FADN znajdowały się 738 073 gospodarstwa. W zbiorowości tej zdecydowana większość gospodarstw miała bardzo małą i małą wielkość ekonomiczną (ok. 632 tys. gospodarstw, co stanowiło 86% zbiorowości). Podobnie jak w przypadku Wielkopolski i Śląska, najliczniejsze były gospodarstwa prowadzące mieszany typ produkcji (ok. 447 tys. gospodarstw, co stanowiło ok. 61% obserwowanej zbiorowości) (patrz: Wykres 2).

Wykres 2 Rozkład liczebności gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w polu obserwacji Polskiego FADN

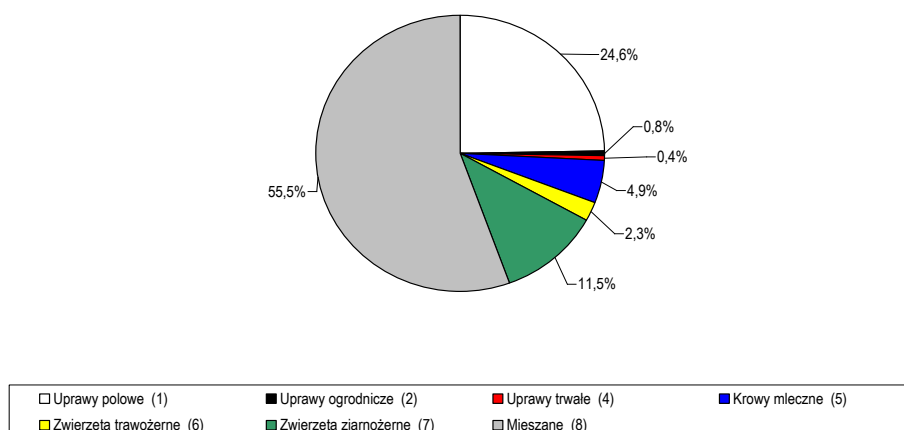
3. Analiza Wyników Standardowych

3.1. Wyniki Standardowe według typów rolniczych

3.1.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw rolnych według typów rolniczych

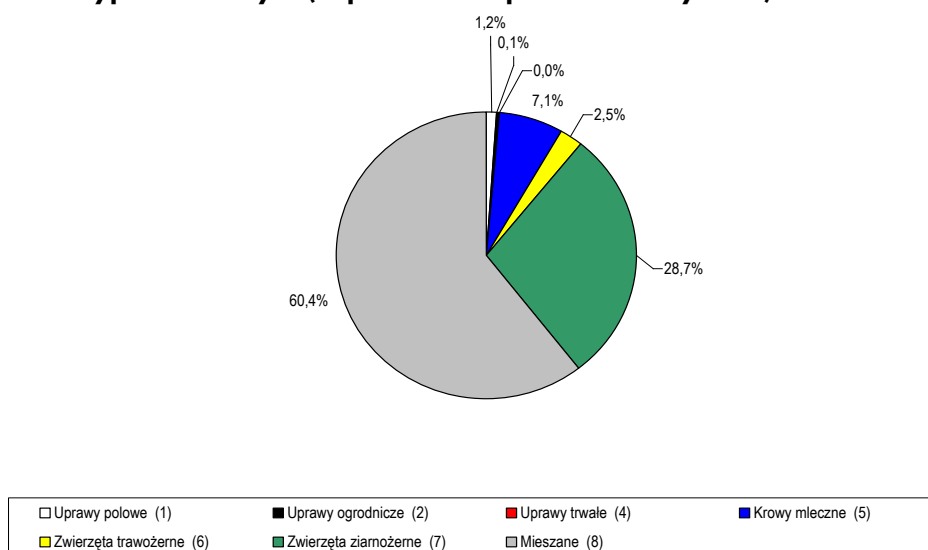
Największy areal ziemi uprawnej, ponad 55% zasobów regionu Wielkopolska i Śląsk, użytkowały gospodarstwa o mieszanym typie produkcji. Jedna czwarta obszaru użytków rolnych regionu była w dyspozycji gospodarstw specjalizujących się w uprawach polowych. Takich gospodarstw w 2012 r. było pięciokrotnie mniej niż gospodarstw w typie rolniczym „mieszane” co wynikało z faktu, że gospodarstwa w typie rolniczym „uprawy polowe” były obszarowo większe od gospodarstw w typie rolniczym „mieszane”. Najmniejszy udział w zasobach ziemi miały gospodarstwa specjalizujące się w uprawach trwałych (0,4%). Tylko dwukrotnie większą powierzchnię użytkowały gospodarstwa specjalizujące się w uprawach ogrodniczych (0,8%), których zbiorowość była ponad sześciokrotnie większa od liczebności gospodarstw w typie rolniczym „uprawy trwałe”. Wynikało to ze specyfiki produkcji ogrodniczej, która prowadzona jest w większości gospodarstw bardzo intensywnie na niewielkich powierzchniach (patrz: Wykres 3).

Wykres 3 Zasoby ziemi w gospodarstwach rolnych w polu obserwacji Regionu Wielkopolska i Śląsk według typów rolniczych

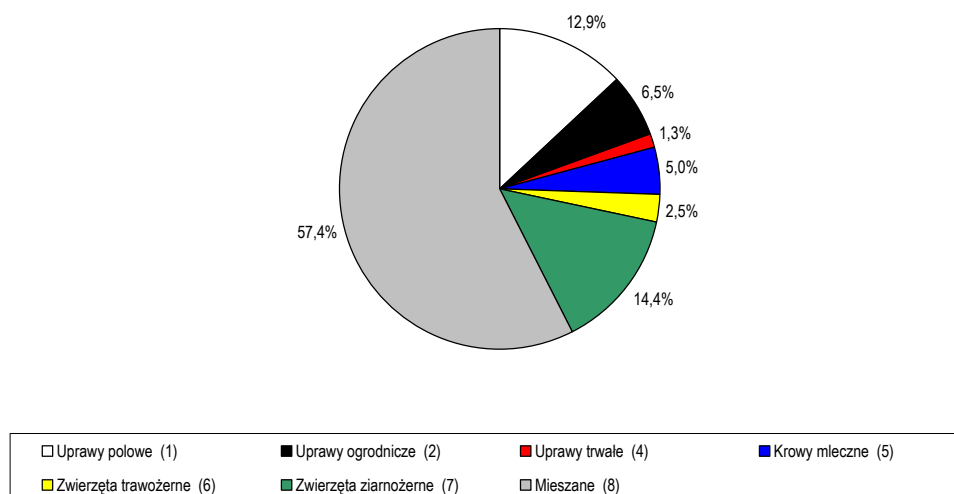
W 2012 r. w regionie 790 FADN, gospodarstwa ukierunkowane na produkcję zwierzęcą (typu rolniczego: „krowy mleczne”, „zwierzęta trawożerne”, „zwierzęta ziarnożerne”) skupiały jedynie 38,3% inwentarza żywego wyrażonego w jednostkach przeliczeniowych LU. Ponad 60% zwierząt użytkowych regionu 790 FADN posiadały gospodarstwa typu mieszanego (patrz: Wykres 4). Obserwowane rozłożenie pogłowia zwierząt w regionie Wielkopolska i Śląsk między gospodarstwa w typie rolniczym „mieszane” i gospodarstwa nastawione typowo na produkcję zwierzęcą było wynikiem liczebnej przewagi tych pierwszych (58% do 24% w ogólnej liczbie gospodarstw), a nie skutkiem intensywności produkcji zwierzęcej prowadzonej przez te gospodarstwa.

Wykres 4 **Pogłowia zwierząt w polu obserwacji Regionu Wielkopolska i Śląsk według typów rolniczych (w jednostkach przeliczeniowych LU)**

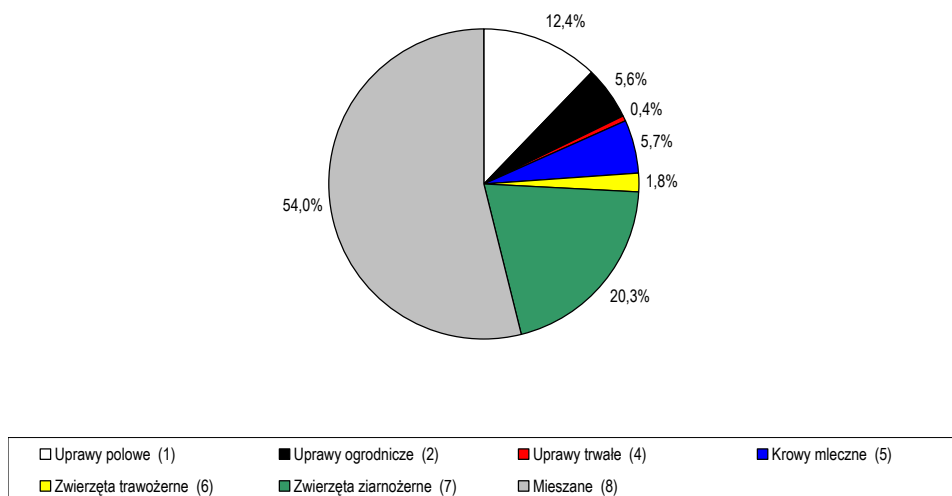
Najbardziej liczne gospodarstwa typu rolniczego „mieszane” zatrudniały w 2012 r. największą liczbę osób w przeliczeniu na pełnozatrudnionych w AWU (ponad 57%). Ogół gospodarstw wyspecjalizowanych w produkcji roślinnej (gospodarstwa typu rolniczego: „uprawy polowe”, „uprawy ogrodnicze”, „uprawy trwałe”) poniósł niewiele mniejsze nakłady pracy (prawie 20,7%) niż gospodarstwa wyspecjalizowane w produkcji zwierzęcej (typ rolniczy: „krowy mleczne”, „zwierzęta trawożerne” i „zwierzęta ziarnożerne”), w których te nakłady stanowiły 21,9% (patrz: Wykres 5). Warto przy tym zauważyć, że w polu obserwacji regionu Wielkopolska i Śląsk liczebność gospodarstw wyspecjalizowanych we wszelkiego rodzaju produkcji roślinnej była aż o ok. 28 % mniejsza od zbiorowości gospodarstw zajmujących się typowo produkcją zwierzęcą. Przypuszczać, zatem można, że na niewielkie różnice w nakładach pracy w obu zbiorowościach gospodarstw duży wpływ miała bardzo pracochłonna produkcja w gospodarstwach wyspecjalizowanych w uprawach ogrodniczych i trwałych. Zwraca uwagę również fakt, że wśród gospodarstw zajmujących się typowo produkcją zwierzęcą to gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie zwierząt ziarnożernych wykorzystwały największy odsetek nakładów pracy (14%). Niemniej wydaje się to bardzo dobrym wynikiem mając na uwadze fakt, że gospodarstwa te skupiają prawie 29% pogłowia zwierząt wyrażonego w jednostkach przeliczeniowych LU (patrz: Wykres 4).

Wykres 5 **Nakłady pracy w polu obserwacji Regionu Wielkopolska i Śląsk według typów rolniczych (w osobach przeliczeniowych AWU)**

Największy udział (54%) w tworzeniu Standardowej Produkcji w regionie Wielkopolska i Śląsk miały gospodarstwa typu produkcyjnego „mieszane” (patrz: Wykres 6). W dalszej kolejności znalazły się gospodarstwa należące do typów: „zwierzęta ziarnożerne”, „uprawy polowe”, „krowy mleczne” i „uprawy ogrodnicze”. Udział w tworzeniu Standardowej Produkcji dla tych gospodarstw wynosił odpowiednio 20,3%; 12,4%; 5,7% i 5,6%. Gospodarstwa typu: „uprawy trwałe” i „zwierzęta trawożerne” wypracowały łącznie Standardową Produkcję nieprzekraczającą 2,5% SO dla regionu 790 FADN.

Wykres 6 **Wartość Standardowej Produkcji dla pola obserwacji Regionu Wielkopolska i Śląsk według typów rolniczych**

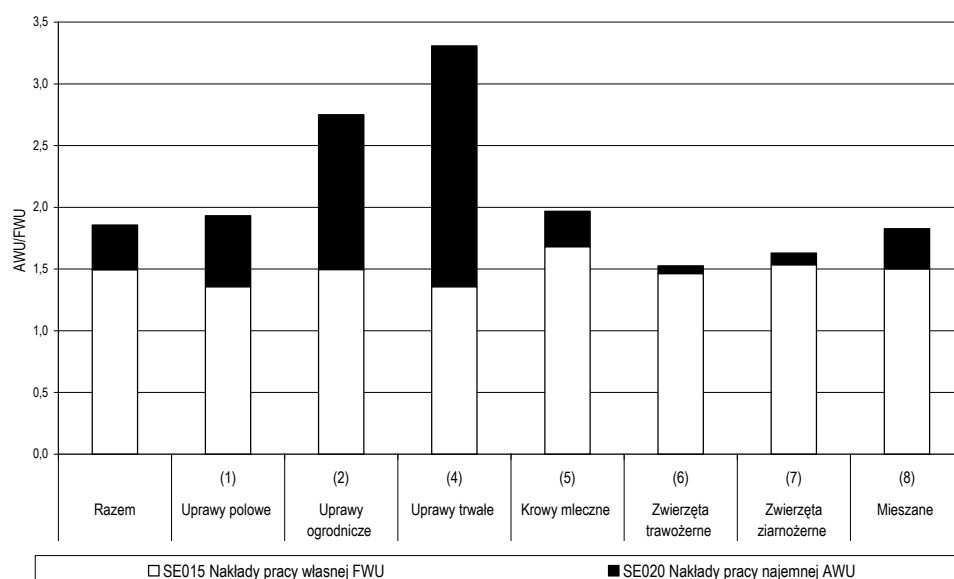

3.1.2. Wyniki działalności gospodarstw rolnych według typów rolniczych

W 2012 r. najwyższymi nakładami pracy wyróżniły się gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach trwałych (patrz: Wykres 7). Gospodarstwa te tylko w ok. 40% były samowystarczalne w zakresie ponoszonych nakładów pracy. Duże zapotrzebowanie na pracę w tych gospodarstwach wiązało się ze szczególnie wysokim plonowaniem upraw trwałych w 2012 r.⁵ Najmniej pracochłonną produkcję prowadziły gospodarstwa w typie „zwierzęta trawożerne”. Gospodarstwa te w najmniejszym stopniu korzystały z najemnej siły roboczej, która stanowiła zaledwie 4 % zapotrzebowania na pracę. Praca najemna w gospodarstwach typu „zwierzęta trawożerne” wykorzystywana była najczęściej przy zbiorach siana i innych pasz na zimowe utrzymanie zwierząt.

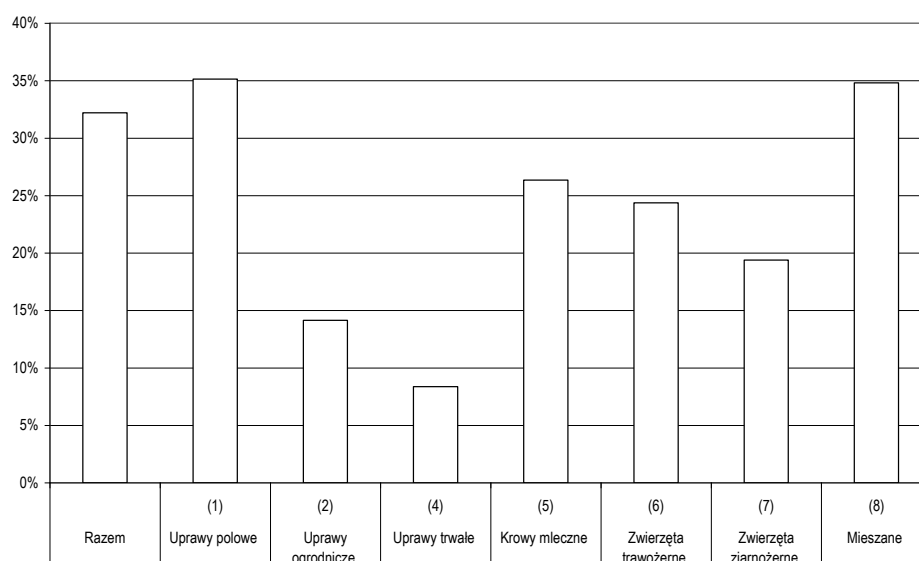
⁵ Materiały źródłowe GUS „Produkcja upraw rolnych i ogrodniczych w 2012 r.” Warszawa, kwiecień 2013 r.

Wykres 7 **Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według typów rolniczych**

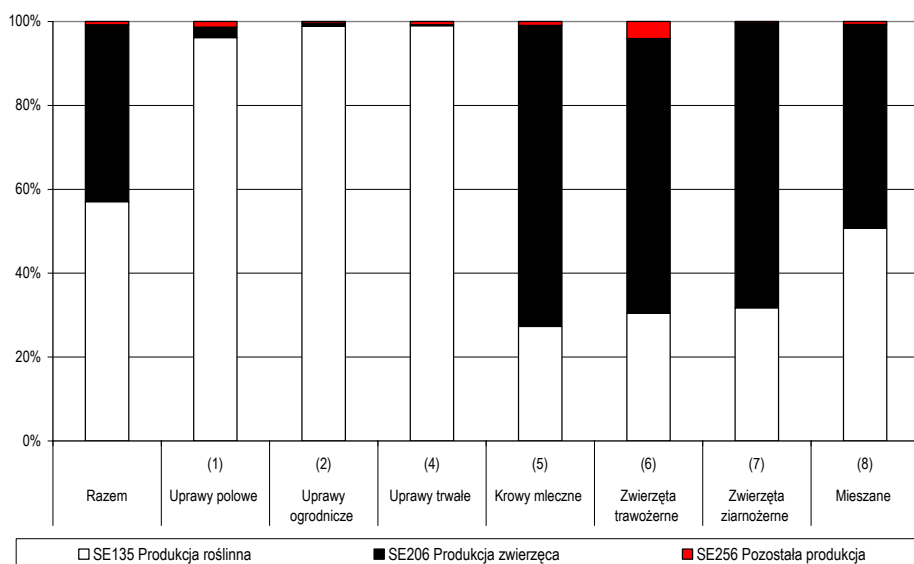
Najwięcej użytków rolnych dzierżawiły gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych, relatywnie do całkowitej powierzchni ziemi użytkowanej (35,1%), jak i wymiarze bezwzględny (18,2 ha) (patrz: Wykres 8). Z obcych użytków rolnych w dużej mierze korzystali również gospodarstwa typu „mieszane”, które dzierżawiły średnio ok. 8,7 ha na gospodarstwo. W niewielkim zakresie, w porównaniu z innymi typami gospodarstw, z dzierżawy ziemi korzystali gospodarstwa specjalizujące się w uprawach trwałych (średnio ok. 0,7 ha na gospodarstwo). Było to zasadne, ponieważ charakter produkcji prowadzonej przez gospodarstwa typu „uprawy trwałe” wymagał inwestowania w ziemię, natomiast poczynione inwestycje amortyzują się przez kilkanaście lat. W związku z powyższym, decyzje o inwestowaniu w grunty niebędące własnością gospodarstwa najczęściej były trudne.

Wykres 8 **Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych**

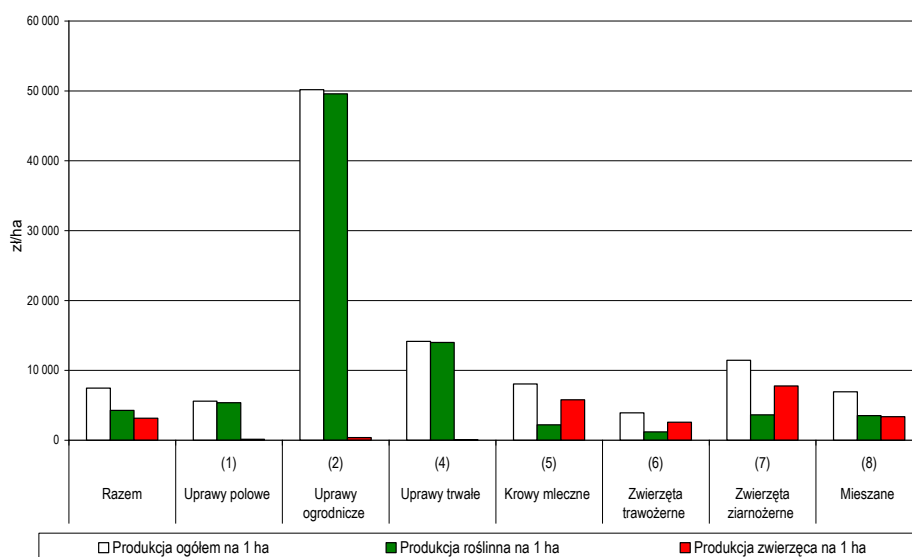
Nie było zaskoczeniem, że we wszystkich gospodarstwach wyspecjalizowanych w produkcji roślinnej marginalną rolę w wartości produkcji ogółem odgrywała produkcja zwierzęca (patrz: Wykres 9). Natomiast interesujące było to, że we wszystkich typach gospodarstw ukierunkowanych na produkcję zwierzęcą („krowy mleczne”, „zwierzęta trawożerne”, „zwierzęta ziarnożerne”) produkcja roślinna stanowiła aż ok. 30% produkcji ogółem. Były to głównie zboża, które w zasadniczej masie wykorzystywano jako pasze z własnej produkcji do żywienia zwierząt gospodarskich. Pozostała produkcja stanowiła niewielką część produkcji we wszystkich typach gospodarstw, ale interesujący jest jej wzrastający udział w stosunku do roku 2011⁶ w gospodarstwach typu rolniczego „zwierzęta trawożerne”. Gospodarstwa w typie rolniczym „zwierzęta trawożerne” na przestrzeni ostatnich lat osiągały gorsze wyniki ekonomiczne od gospodarstw innych typów, dlatego poszukiwanie dodatkowych źródeł dochodów w tych gospodarstwach jest zjawiskiem pożądanym, które z uwagą należy obserwować.

Wykres 9 **Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych**

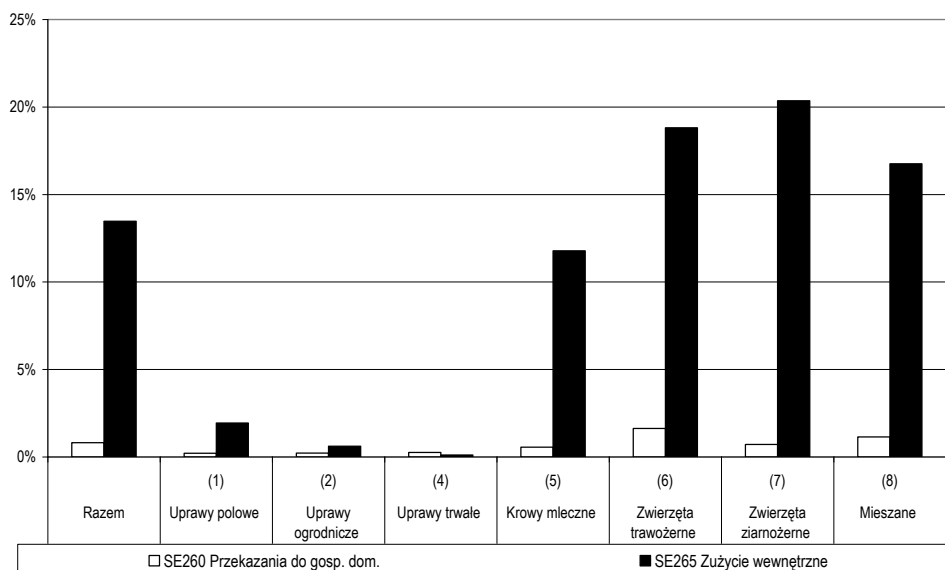
Intensywnie prowadzona produkcja w gospodarstwach wyspecjalizowanych w uprawach ogrodniczych sprawiła, że produktywność ziemi w tych gospodarstwach była niewspółmiernie wysoka w porównaniu z innymi typami gospodarstw. Gospodarstwa te w 2012 r. wypracowały produkcję ogółem wynoszącą ok. 50 tys. zł na 1 ha, podczas gdy w gospodarstwach typu „uprawy polowe” była ona niemal dziesięciokrotnie niższa. Z wykresu wynika (patrz: Wykres 10), że produktywność ziemi w gospodarstwach typu „zwierzęta ziarnożerne” była nie tylko najwyższa spośród gospodarstw wyspecjalizowanych w produkcji zwierzęcej, ale również ponad dwukrotnie wyższa w porównaniu z gospodarstwami typu „uprawy polowe”.

⁶ Figura, M., Jasińska E., Smolik A.: „Wyniki Standardowe 2011 uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN Region FADN 790 Wielkopolska i Śląsk. Część II. Analiza Wyników Standardowych”, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2013

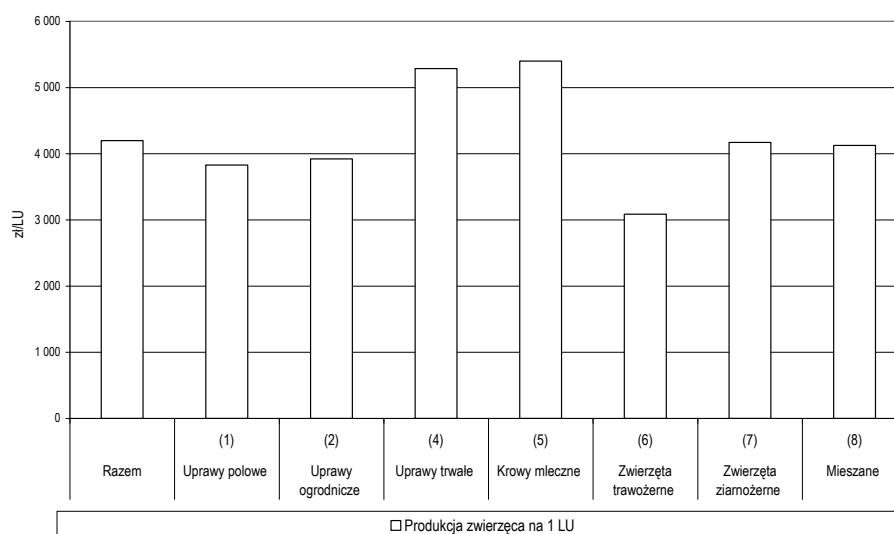
Wykres 10 **Produkcja na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych**

Zużycie wewnętrzne w gospodarstwach rolnych stanowi część produkcji własnej gospodarstwa, która jako środek produkcji włączana jest do następnego cyklu produkcyjnego. W obrocie wewnętrznym gospodarstwa częściej zużywane są produkty roślinne, rzadziej (jest to zwykle mleko i jego przetwory przeznaczone na paszę) produkty zwierzęce. We współczesnych gospodarstwach rolnych część produkcji roślinnej wchodząca do następnego cyklu produkcyjnego wykorzystywana jest przede wszystkim, jako pasza własna dla zwierząt utrzymywanych w gospodarstwie oraz w niewielkim zakresie (coraz mniejszym wraz z postępem w rolnictwie), jako własny materiał siewny. Doskonale ilustruje to Wykres 11 i Wykres 9. Wszystkie typy gospodarstw z produkcją roślinną wykorzystywały marginalną część swojej produkcji w obrocie wewnętrznym. W przypadku gospodarstw w typie rolniczym „uprawy polowe” stanowiła ona niecałe 2%, z czego około połowy wykorzystywano jako pasze dla nielicznego w tym typie inwentarza żywego. Znaczaco większą część produkcji ogółem przeznaczały na zużycie wewnętrzne gospodarstwa specjalizujące się w produkcji zwierzęcej. Najczęściej było to ziarno zbóż z przeznaczeniem na pasze pochodzące z wcale nie małej produkcji roślinnej w tych gospodarstwach.

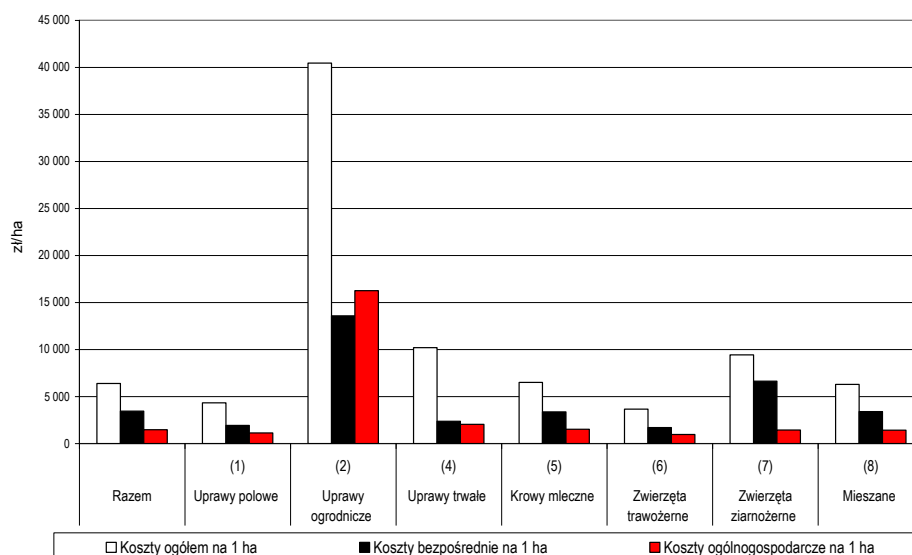
Zgodnie z wieloletnimi obserwacjami danych rachunkowości rolnej, niewielką obecnie część własnej produkcji (w latach poprzednich przekazania do gospodarstw domowych były dużo wyższe), ale większą niż w gospodarstwach z dominującą produkcją roślinną, przekazywały na potrzeby bytowe swoich rodzin gospodarstwa ukierunkowane na produkcję zwierzęcą i w typie rolniczym „mieszane”. Najczęściej było to mleko i jego przetwory, zwierzęta żywe, zboża, ziemniaki oraz warzywa i owoce.

Wykres 11 **Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych**

Z uwagi na bardzo duże różnice w skali produkcji zwierzęcej, nie było zasadne porównywanie produktywności inwentarza żywego w gospodarstwach ukierunkowanych na produkcję roślinną z gospodarstwami specjalizującymi się w produkcji zwierzęcej. Wyrównany poziom produkcji zwierzęcej w przeliczeniu na LU we wszystkich typach gospodarstw przedstawiony na wykresie poniżej (patrz: Wykres 12) wynikał tylko z faktu, że w gospodarstwach z produkcją typowo roślinną utrzymywane były wysokowydajne pojedyncze sztuki zwierząt, natomiast w gospodarstwach ukierunkowanych na produkcję zwierzęcą chów zwierząt prowadzony był na skalę masową, a wydajności jednostkowe były zróżnicowane. Gospodarstwa typu rolniczego „uprawy trwałe”, które w 2012 r. odnotowały wysoką produktywność inwentarza żywego, porównywalną z gospodarstwami typu „krowy mleczne”, posiadały średnio ok. 0,1 LU, natomiast w gospodarstwach mlecznych średni stan zwierząt wynosił 29,6 LU. Wykres 12 ujawnia natomiast istotne i rzeczywiste różnice w produktywności zwierząt w gospodarstwach ukierunkowanych na produkcję zwierzęcą i tak np. gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie krów mlecznych osiągnęły w 2012 r. produkcję w przeliczeniu na LU 1,7 razy wyższą od produktywności w gospodarstwach w typie rolniczym „zwierzęta trawożerne”.

Wykres 12 **Produkcja zwierzęca na 1 LU według typów rolniczych**

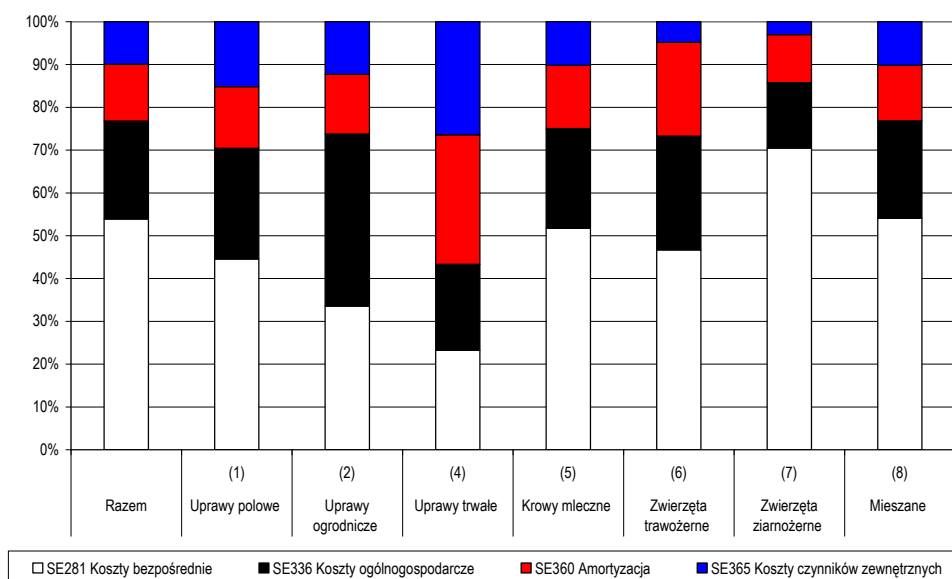
Produkcja w gospodarstwach rolnych ma ścisły związek z ponoszonymi na nią kosztami. W 2012 r. w gospodarstwach regionu Wielkopolska i Śląsk zależność między produktywnością ziemi i intensywnością produkcji (wyrażoną wysokością kosztów na 1 ha użytków rolnych) była wprost proporcjonalna (porównaj Wykres 10 i Wykres 13). Optymistyczną informacją było to, że wszystkie typy gospodarstw w regionie 790 FADN w 2012 r. wypracowały wartość produkcji wyższą niż poniesione na nią koszty. Gospodarstwa w typie produkcyjnym „zwierzęta trawożerne”, w których w roku 2011⁷ koszty produkcji były wyższe od wartości wytworzonej produkcji, w 2012 r. uzyskały nadwyżkę wartości produkcji nad kosztami w wysokości prawie 260 zł (w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych).

Wykres 13 **Koszty produkcji na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych**

⁷ Figura, M., Jasińska E., Smolik A.: „Wyniki Standardowe 2011 uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN Region FADN 790 Wielkopolska i Śląsk. Część II. Analiza Wyników Standardowych”, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2013

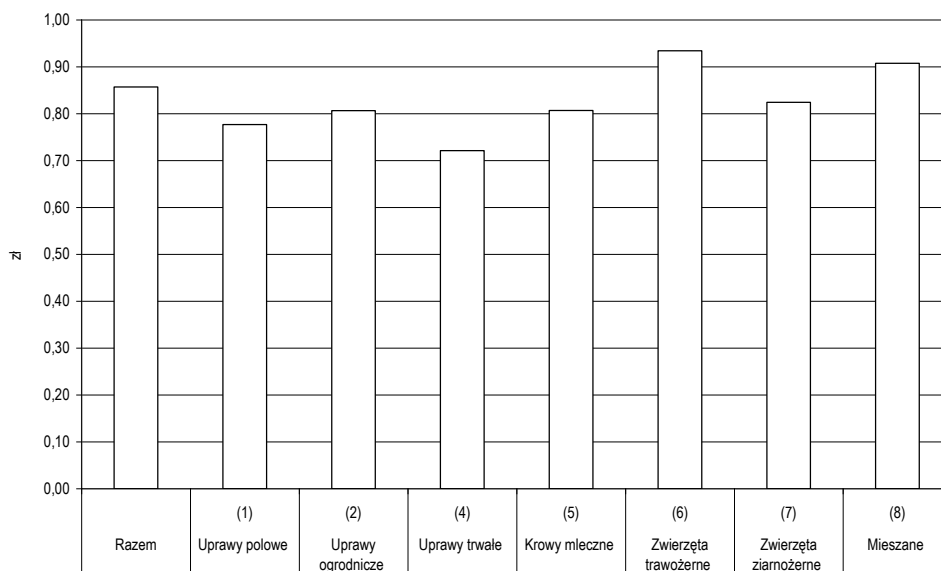
Struktura kosztów jest ściśle powiązana z typem produkcyjnym gospodarstwa. Doskonale ilustruje to Wykres 14. W gospodarstwach większości typów produkcyjnych największy udział w kosztach ogółem mają koszty bezpośrednie charakterystyczne dla rodzaju prowadzonej produkcji (patrz: Wykres 17). W przypadku gospodarstw ukierunkowanych na chów zwierząt ziarnożernych, w których koszty bezpośrednie stanowiły ok. 70% kosztów ogółem, o ich wysokości zadecydowały koszty pasz. Specyficzną strukturę kosztów ogółem miały gospodarstwa w typie produkcyjnym „uprawy ogrodnicze”, w których dominującą grupą kosztów były koszty ogólnogospodarcze. Wynikały one z wysokich nakładów finansowych na ogrzanie osłon, w których prowadzona była produkcja. Koszty energii w tych gospodarstwach w 2012 r. w regionie Wielkopolska i Śląsk wynosiły ok. 58 tysięcy na gospodarstwo i były ponad dwukrotnie wyższe niż w gospodarstwach w typie produkcyjnym „uprawy polowe”, które zajmowały drugą pozycję pod względem wysokości tych kosztów. Interesującą strukturę kosztów ogółem miały gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach trwałych. W gospodarstwach tych przeważały koszty amortyzacji, które wynikały z szybkiego fizycznego zużywania się drzew i krzewów owocowych stanowiących podstawę produkcji. Drugą ważną grupą kosztów w gospodarstwach typu produkcyjnego „uprawy trwałe” były w 2012 r. w regionie Wielkopolska i Śląsk koszty czynników zewnętrznych, generowane przez bardzo wysokie wynagrodzenia pracowników najemnych (około 33 tys. zł na gospodarstwo).

Wykres 14 Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych

Optymistyczne informacje wynikały z wykresu zamieszczonego poniżej (patrz: Wykres 15). Najniższą efektywnością produkcji (mierzoną kosztem wytworzenia 1 zł produkcji) w regionie Wielkopolska i Śląsk wykazały się w roku 2012 gospodarstwa w typie rolniczym „zwierzęta trawożerne”. Niemniej w porównaniu z rokiem obrachunkowym 2011 r. nastąpiła zauważalna poprawa opłacalności produkcji w tych gospodarstwach⁸. Zdecydowanie najwyższą opłacalność produkcji miały w 2012 r. gospodarstwa specjalizujące się w uprawach trwałych. Była to szczególnie pomyślna informacja dla rolników prowadzących gospodarstwa w tym typie rolniczym, ponieważ w 2011 r. gospodarstwa te miały jedną z najbardziej kosztochłonnych produkcji (tuż po gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt trawożernych). Wzrost opłacalności produkcji w 2012 r. w gospodarstwach w typie rolniczym „uprawy trwałe” był wynikiem wysokich plonów owoców w regionie Wielkopolska i Śląsk i wysokich cen. Wysokie ceny były rezultatem dużego popytu na owoce na rynkach zagranicznych spowodowanego mniejszym urodzajem owoców w Europie.

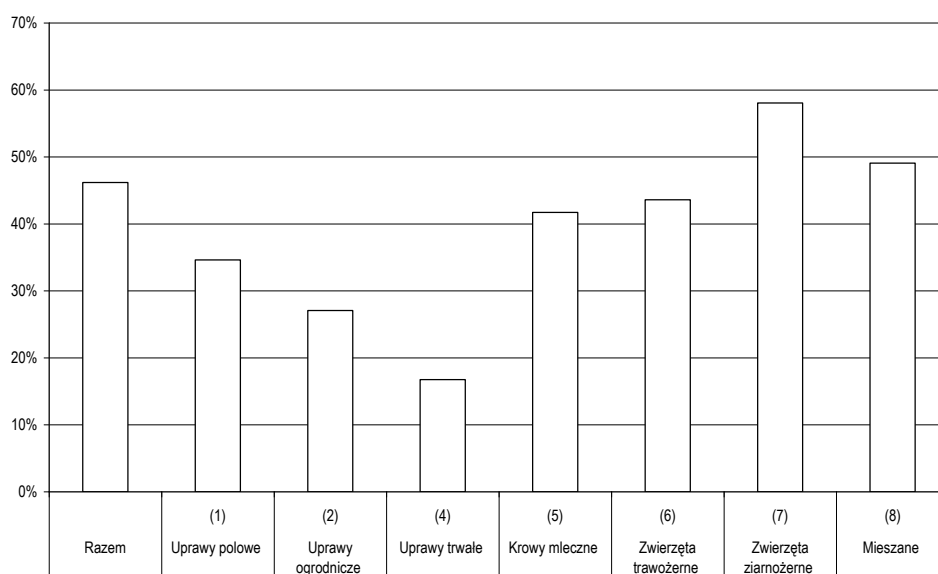
Wykres 15 Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według typów rolniczych

⁸ * Figura, M., Jasińska E., Smolik A.: „Wyniki Standardowe 2011 uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN Region FADN 790 Wielkopolska i Śląsk. Część II. Analiza Wyników Standardowych”, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2013

Analizując relacje kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem warto porównać Wykres 16 i Wykres 14. Z obu wykresów wynika, że koszty bezpośrednie stanowiły grupę kosztów najsilniej powiązanych z charakterem produkcji prowadzonej przez gospodarstwa. Od typu produkcji uzależniona była struktura kosztów bezpośrednich i wysokość ich udziału w wolumenie wytworzonej produkcji. Oczywiście na relacje kosztów bezpośrednich do wartości produkcji wpływ miały również czynniki decydujące o wysokości wytworzonej produkcji w danym roku np. warunki pogodowe. Wykres 16 wskazuje, że w 2012 r., podobnie jak w roku poprzednim⁹, najniższy udział w tworzeniu produkcji miały koszty bezpośrednie w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach trwałych. Gospodarstwa te zazwyczaj miały ograniczone wydatki na materiał siewny (zakładane sady oraz inne plantacje trwałe były inwestycjami najczęściej rozłożonymi na lata, które nie obciążały bieżącej działalności gospodarstwa), niewielkie też były koszty nawozów. Głównym elementem kosztów bezpośrednich w gospodarstwach typu produkcyjnego „uprawy trwałe” były środki ochrony roślin. Najwyższy udział w wytworzonej produkcji miały koszty bezpośrednie w gospodarstwach wyspecjalizowanych w chowie zwierząt ziarnożernych. W przypadku tych gospodarstw decydującym elementem kosztów bezpośrednich były pasze.

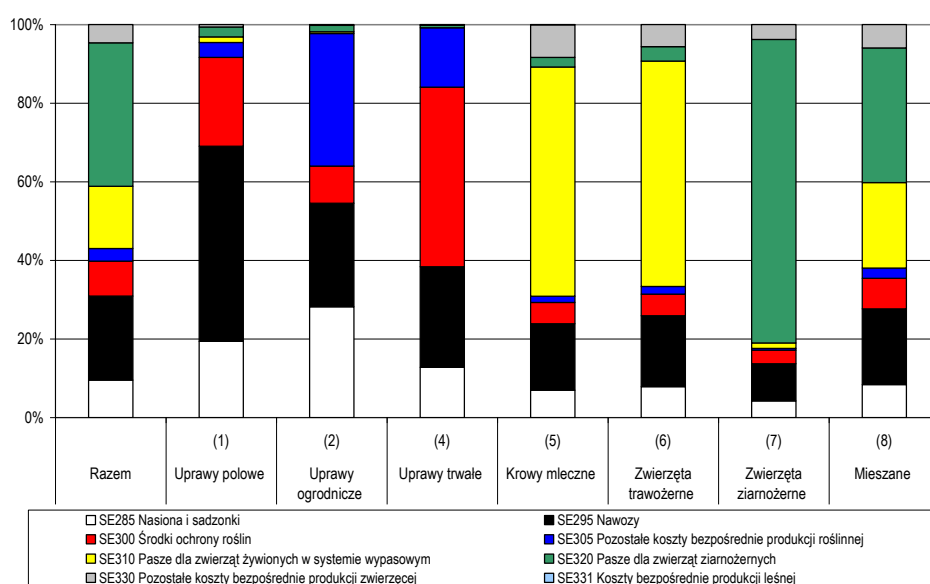
Wykres 16 Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według typów rolniczych

⁹ Figura, M., Jasińska E., Smolik A.: „Wyniki Standardowe 2011 uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN Region FADN 790 Wielkopolska i Śląsk. Część II. Analiza Wyników Standardowych”, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2013

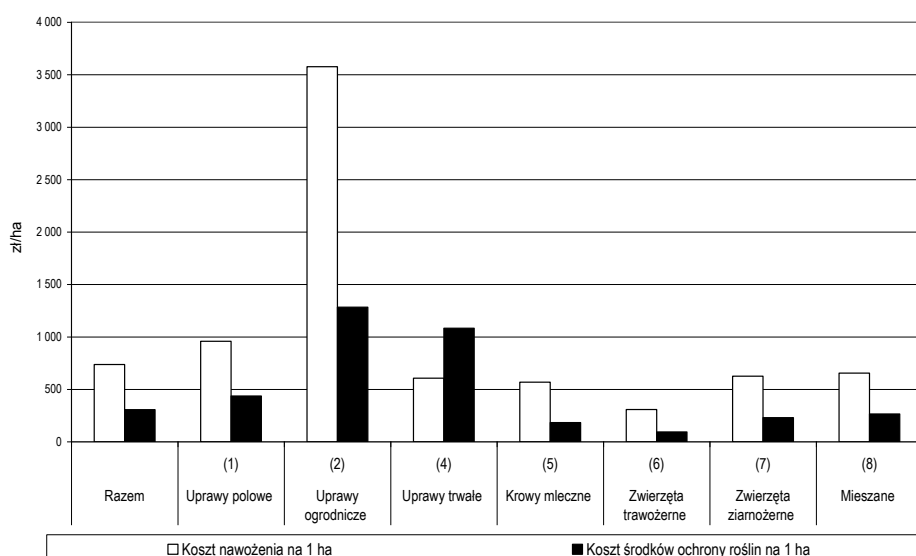
Jak już nadmieniono wcześniej od typu prowadzonej produkcji zależała struktura kosztów bezpośrednich (patrz: Wykres 17). We wszystkich typach gospodarstw z produkcją zwierzęcą najważniejszą pozycją w kosztach bezpośrednich były koszty pasz. Szczególnie w gospodarstwach w typie produkcyjnym „krowy mleczne” i „zwierzęta trawożerne” znaczącą pozycję w strukturze kosztów bezpośrednich stanowiły koszty nawozów poniesionych na relatywnie dużą produkcję roślinną (porównaj: Wykres 9). Gospodarstwa z produkcją zwierzęcą i gospodarstwa w typie produkcyjnym „mieszane” miały porównywalny (niezbyt wysoki) udział pozostałych kosztów produkcji zwierzęcej w kosztach ogółem. Były to przede wszystkim koszty leczenia i pielęgnacji zwierząt gospodarczych. Ciekawą strukturę kosztów bezpośrednich miały gospodarstwa specjalizujące się w uprawach ogrodniczych. W strukturze kosztów ogółem w tych gospodarstwach niemal równy udział miały trzy grupy: koszty nawozów, koszty nasion i sadzonek oraz koszty pozostałe produkcji roślinnej. Ta ostatnia grupa zawierała głównie koszty przygotowania produktów do sprzedaży, np. koszty sortownia i konfekcjonowania (opakowań, etykiet).

Wykres 17 **Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych**

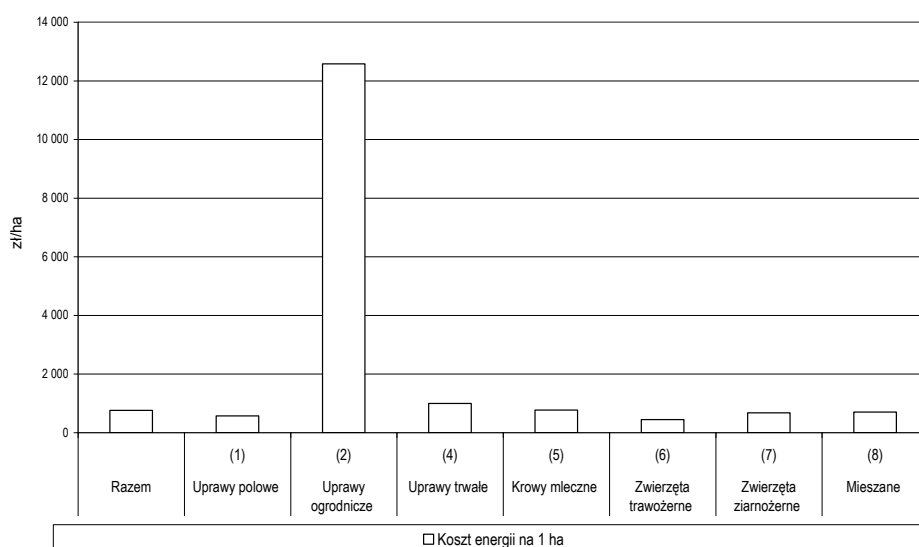
Z wykresu zamieszczonego poniżej (patrz: Wykres 18) wynika, że w 2012 r. w regionie Wielkopolska i Śląsk jednostkowe koszty nawożenia były bardziej wyrównane w poszczególnych typach produkcyjnych gospodarstw niż koszty ochrony roślin. Wyjątek stanowiły gospodarstwa typu „uprawy ogrodnicze”, w których koszty nawożenia w przeliczeniu na jednostkę powierzchni uprawianej były bardzo wysokie (ponad 3,5 tys. na ha UR) i nieporównywalne z żadnym z innych typów rolniczych gospodarstw. Należy przy tym zauważyć, że wysokie koszty nawożenia upraw ogrodniczych niekoniecznie wynikały z dużych dawek nawozów zużywanych w tych gospodarstwach, ale raczej z wysokich cen specjalistycznych nawozów stosowanych w tego rodzaju produkcji. Gospodarstwa specjalizujące się w uprawach ogrodniczych obciążone były również najwyższymi (w porównaniu do innych typów gospodarstw) kosztami środków ochrony roślin w przeliczeniu na 1 ha UR, chociaż w strukturze kosztów bezpośrednich tych gospodarstw, koszty ochrony roślin miały relatywnie niewielki udział. Najwyższy udział kosztów nawożenia w strukturze kosztów ogółem w gospodarstwach typu produkcyjnego „uprawy polowe” przełożył się na koszty nawozów w przeliczeniu na 1 ha UR w wysokości ok. 1 000 zł. Podobna zależność wystąpiła w przypadku gospodarstw wyspecjalizowanych w uprawach trwałych w odniesieniu do środków ochrony roślin (patrz: Wykres 17 i Wykres 18).

Wykres 18 **Koszty nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych**

Koszty energii elektrycznej i paliw będące głównym składnikiem kosztów ogólnogospodarczych tradycyjnie w stopniu najwyższym obciążały gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach ogrodnich (patrz: Wykres 19). Należy jednak zauważyć, że koszty te w regionie 790 FADN były w 2012 r. wyższe w porównaniu z rokiem poprzednim o ok. 3,5 tys. zł w przeliczeniu na 1 ha UR¹⁰. Koszty energii w tym przypadku były ponad 12-krotnie wyższe od tego rodzaju kosztów w innych typach gospodarstw, co wynika ze specyfiki produkcji w tego typu gospodarstwach. Produkcja ogrodnicza prowadzona była na małych powierzchniach, często pod osłonami ogrzewanymi i sztucznie doświetlanymi, co wiązało się z wysokimi kosztami energii i paliw. W pozostałych typach gospodarstw koszty energii i paliw były bardziej wyrównane, nie przekraczały 1 000 zł/ha. W gospodarstwach specjalizujących się w uprawach trwałych wynosiły one ok. 996 zł/ha i wynikały między innymi z funkcjonowania przechowalni. Najmniej energochłonną produkcję prowadziły gospodarstwa typu zwierzęta trawożerne, w których zużycie energii wynoszące ok. 450 zł/ha wynikało z konieczności zimowego zaopatrzenia w pasze (zbiór siana, przygotowanie kiszzonek).

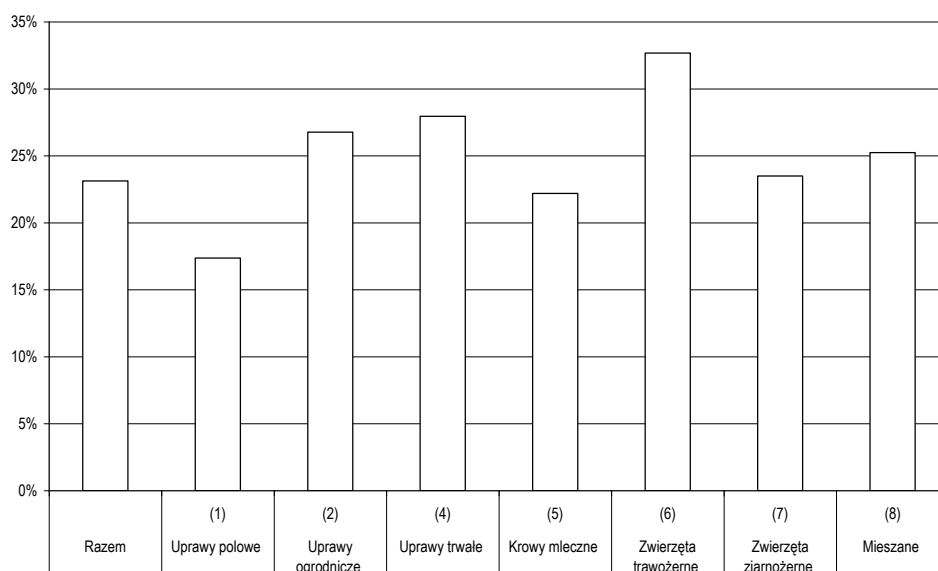
Wykres 19 Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych

¹⁰ Figura, M., Jasińska E., Smolik A.: „Wyniki Standardowe 2011 uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN Region FADN 790 Wielkopolska i Śląsk. Część II. Analiza Wyników Standardowych”, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2013

Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto gospodarstw regionu Wielkopolska i Śląsk w 2012 r. zawierał się w granicach od ok. 17% w gospodarstwach wyspecjalizowanych w uprawach polowych do 33 % w gospodarstwach typu produkcyjnego „zwierzęta trawożerne” (patrz: Wykres 20). Na relacje amortyzacji do wartości dodanej brutto wpływ miała przede wszystkim wypracowana wartość dodana brutto, w mniejszym zakresie wartość posiadanych środków trwałych podlegających amortyzacji. Najtańsze ekonomicznie gospodarstwa typu produkcyjnego „zwierzęta trawożerne” wypracowały w 2012 r. najniższą wartość dodaną brutto, prawie 4-krotnie niższą od gospodarstw w typie rolniczym „uprawy polowe”, dlatego mimo najniższych odpisów amortyzacyjnych notowanych w tych gospodarstwach, relacje amortyzacji do wartości dodanej brutto były najgorsze. Należy przy tym zauważyć, że w porównaniu z rokiem poprzednim¹¹ gospodarstwa typu produkcyjnego „zwierzęta trawożerne” miały znacznie niższe odpisy amortyzacyjne (o ok. 17%)¹².

Wykres 20 Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według typów rolniczych

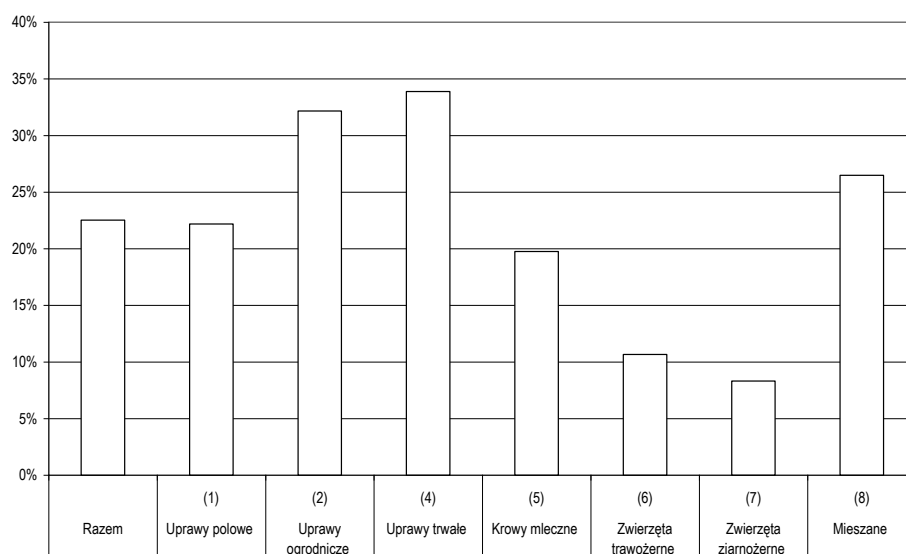

¹¹ Figura, M., Jasińska E., Smolik A.: „Wyniki Standardowe 2011 uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN Region FADN 790 Wielkopolska i Śląsk. Część II. Analiza Wyników Standardowych”, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2013

¹² Jasińska E., Smolik A.: „Wyniki Standardowe 2012 uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN Region FADN 790 Wielkopolska i Śląsk. Część I. Wyniki Standardowe”, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2014

Najwyższy udział czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto w 2012 r. w regionie Wielkopolska i Śląsk miały gospodarstwa w typie produkcyjnym „uprawy trwałe” i „uprawy ogrodnicze” (patrz: Wykres 21). Głównym elementem czynników zewnętrznych w tych gospodarstwach były wynagrodzenia, które stanowiły odpowiednio: ok. 94% i ok. 87%¹³. W obu typach gospodarstw rodzaj prowadzonej produkcji był szczególnie pracochłonny, dlatego wysoki udział wynagrodzeń pracowników najemnych w wartości dodanej netto był zjawiskiem typowym. Dzięki wyższym plonom, które przełożyły się na lepsze efekty ekonomiczne w gospodarstwach specjalizujące się w uprawach trwałych, poprawiły się relacje kosztów czynników zewnętrznych do wartości dodanej netto w stosunku do roku poprzedniego¹⁴. Interesujący był także wysoki, istotnie wyższy niż w roku poprzednim, udział czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto w gospodarstwach w typie produkcyjnym „mieszane”. W przypadku tych gospodarstw w kosztach czynników zewnętrznych również dominowały koszty wynagrodzeń pracowników najemnych, wynikające z wysokiej stawki płaconej za godzinę pracy najemnej (ok. 18 zł), w porównaniu z innymi typami gospodarstw (najniższa stawka w gospodarstwach typu produkcyjnego „uprawy trwałe” wynosiła 7,5 zł za godzinę).

Wykres 21 **Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych**

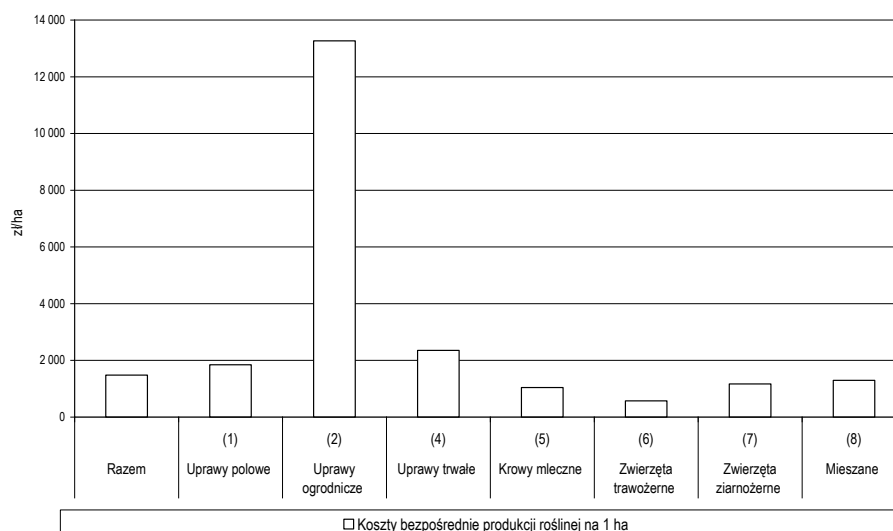

¹³ Jasińska E., Smolik A.: „Wyniki Standardowe 2012 uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN Region FADN 790 Wielkopolska i Śląsk. Część I. Wyniki Standardowe”, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2014

¹⁴ Figura, M., Jasińska E., Smolik A.: „Wyniki Standardowe 2011 uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN Region FADN 790 Wielkopolska i Śląsk. Część II. Analiza Wyników Standardowych”, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2013

Typową sytuację ilustruje Wykres 22. Koszty bezpośrednie w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych w największym stopniu obciążały produkcję roślinną w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach ogrodnich. Wysokie jednostkowe koszty bezpośrednie produkcji roślinnej w tych gospodarstwach wynikały z wysokich kosztów materiału siewnego i szczególnie wysokich pozostałych kosztów bezpośrednich produkcji roślinnej. Wysokość kosztów bezpośrednich produkcji roślinnej w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach ogrodnich świadczyła o wysokiej intensywności produkcji w tych gospodarstwach (porównaj Wykres 13). W 2012 r. koszty te w porównaniu z rokiem 2011¹⁵ były wyższe o ponad 3 tys. zł w przeliczeniu na 1 ha ziemi użytkowanej. Gospodarstwa w typie produkcyjnym „zwierzęta trawożerne”, które podobnie jak w latach poprzednich, w 2012 roku wykazały się najniższą produktywnością uprawianej ziemi, poniosły najniższe koszty bezpośrednie produkcji roślinnej w przeliczeniu na 1 ha. W gospodarstwach tych dominowały uprawy pastwne stanowiące ok. 57 % użytków rolnych, które nie wymagały dużych nakładów.

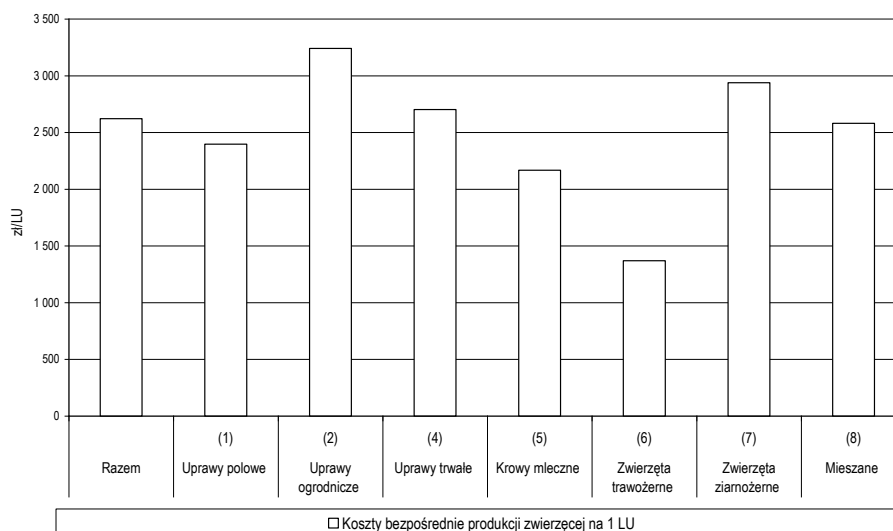
Wykres 22 Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według typów rolniczych

^{15 15} Figura, M., Jasińska E., Smolik A.: „Wyniki Standardowe 2011 uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN Region FADN 790 Wielkopolska i Śląsk. Część II. Analiza Wyników Standardowych”, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2013

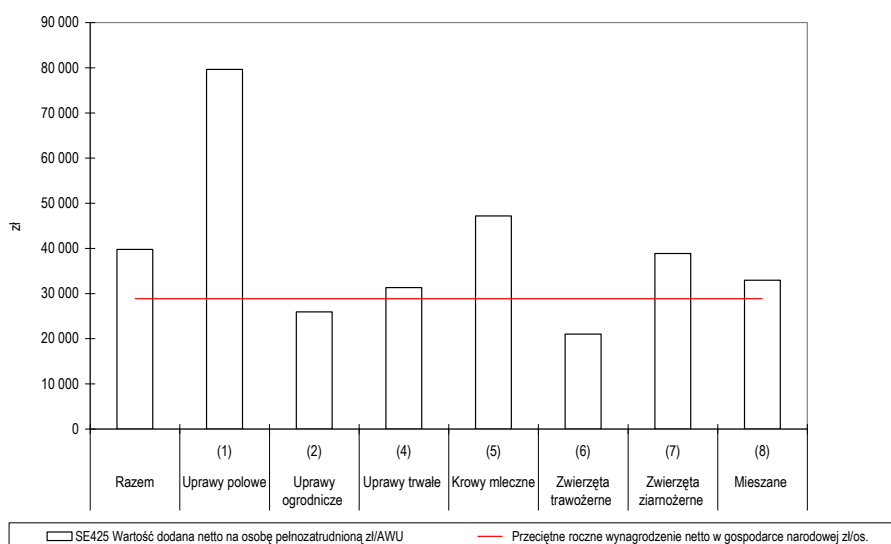
Z uwagi na marginalną produkcję zwierzęcą w gospodarstwach w typie produkcyjnym „uprawy ogrodnicze” (0,4 LU na gospodarstwo) i „uprawy trwałe” (0,1 LU na gospodarstwo), mimo najwyższych kosztów bezpośrednich na LU w pierwszym typie gospodarstw i wysokich w drugim (patrz: Wykres 23), koszty te nie były analizowane. Kształtowanie się kosztów bezpośrednich produkcji zwierzęcej w przeliczeniu na LU w gospodarstwach typowo zwierzęcych oddawało charakter prowadzonej produkcji. W gospodarstwach w typie produkcyjnym „zwierzęta trawożerne” koszty bezpośrednie na LU były najniższe, ponieważ pasze objętościowe dla przeżuwaczy, jako główny składnik tych kosztów, były dużo tańsze niż pasze treściwe, które były podstawą żywienia inwentarza żywego w gospodarstwach typu rolniczego „zwierzęta ziarnożerne”. Z kolei gospodarstwa produkujące mleko miały wyższe pozostałe koszty produkcji zwierzęcej związane z pielęgnacją krów i higieną udoju. Ta grupa kosztów w gospodarstwach w typie produkcyjnym „krowy mleczne” kształtowała się w granicach 260 zł/LU, podczas gdy w gospodarstwach typu zwierzęta ziarnożerne w granicach 134 zł/LU, a w gospodarstwach typu produkcyjnego „zwierzęta trawożerne” zaledwie 115 zł/LU.

Wykres 23 Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według typów rolniczych

Mimo najwyższej produktywności ziemi i najwyższej intensywności produkcji (porównaj Wykres 10 i Wykres 13) gospodarstwa specjalizujące się w uprawach ogrodniczych z regionu Wielkopolska i Śląsk nie uzyskały w 2012 r. zadawalających efektów ekonomicznych w odniesieniu do wartości dodanej netto w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną wyrażoną w jednostkach AWU. Wypracowana wartość dodana netto w przeliczeniu na AWU wynosiła 25 919 zł i była niższa od przeciętnego rocznego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej, które w 2012 r. wynosiło 28 854 zł. Były to jedne z najłabszych, zaraz po gospodarstwach w typie produkcyjnym „zwierzęta trawożerne”, wyników. Przyczyn takiego stanu rzeczy trzeba niewątpliwie doszukiwać się w wysokiej pracochłonności produkcji w gospodarstwach ogrodniczych, ale również w słabszym plonowaniu warzyw w 2012 r. w regionie 790 FADN w porównaniu z poprzednim rokiem¹⁶. Ten drugi czynnik (dużo wyższe plonowanie upraw trwałych w regionie Wielkopolska i Śląsk w 2012 r. w porównaniu z 2011 r.) zadecydował, że gospodarstwa specjalizujące się w uprawach trwałych, mimo najwyższej pracochłonności produkcji, wypracowały w 2012 r. wyższą wartość dodaną netto w przeliczeniu na AWU od przeciętnego rocznego wynagrodzenia w gospodarce narodowej i poprawiły swoje wyniki ekonomiczne w tym zakresie w stosunku do roku poprzedniego.¹⁷ Tradycyjnie gospodarstwa typu produkcyjnego „uprawy polowe” osiągnęły w 2012 r. najwyższy poziom wartości dodanej netto w przeliczeniu na AWU (patrz: Wykres 24), ale należy zauważyć, że produkcja w tych gospodarstwach była znacznie mniej kosztochłonna i pracochłonna.

Wykres 24 **Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych**

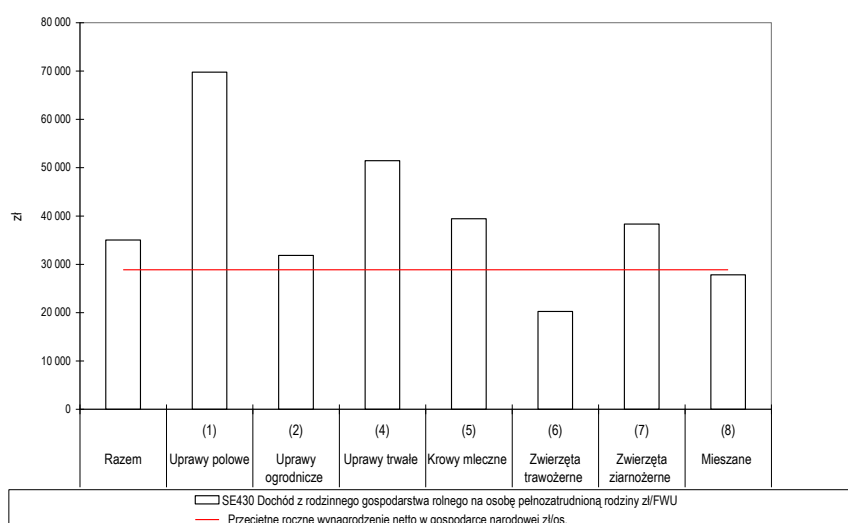

¹⁶ Portal Internetowy GUS - Produkcja upraw rolniczych i ogrodniczych w 2012 r."

¹⁷ Figura, M., Jasińska E., Smolik A.: „Wyniki Standardowe 2011 uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN Region FADN 790 Wielkopolska i Śląsk. Część II. Analiza Wyników Standardowych”, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2013

Inaczej prezentowały się wyniki gospodarstw rolnych regionu Wielkopolska i Śląsk w 2012 r. pod względem dochodu rolniczego w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną, nieopłaconą (FWU). W taki sposób wyrażone efekty ekonomiczne w gospodarstwach typu produkcyjnego „uprawy ogrodnicze”, a szczególnie w gospodarstwach typu „uprawy trwałe”, były zdecydowanie lepsze. Wynikało to między innymi z faktu, że w obu typach gospodarstw ponad 50% zatrudnionych stanowili pracownicy najemni, a zaangażowanie w pracę w gospodarstwie osób nieopłaconych było mniejsze niż w innych typach gospodarstw. Na uwagę zasługuje fakt, że w 2012 r. gospodarstwa typu „uprawy trwałe” znacząco poprawiły swoje wyniki ekonomiczne wyrażone wysokością dochodu z gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną, nieopłaconą w porównaniu z rokiem 2011¹⁸. Dochody z gospodarstw rolnych specjalizujących się w uprawach polowych w przeliczeniu na FWU stanowiły prawie 2,5-krotność przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej i były prawie 3,5-krotnie wyższe od dochodów w najstarszych ekonomicznie gospodarstwach w typie produkcyjnym „zwierzęta trawożerne” (patrz: Wykres 25).

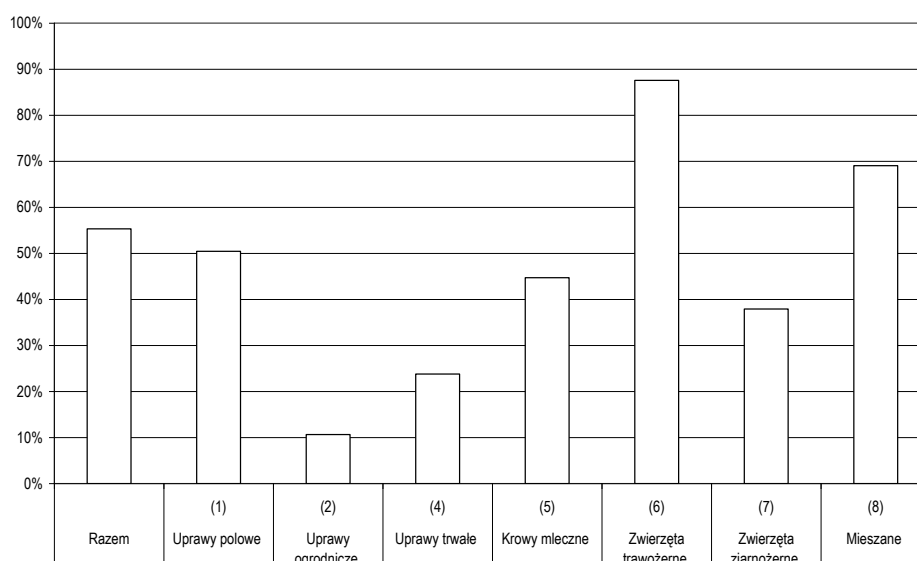
Wykres 25 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych

Wpływ dopłat na wysokość dochodu rolniczego w gospodarstwach regionu Wielkopolska i Śląsk w dalszym ciągu w 2012 r. był istotny, szczególnie w gospodarstwach w typie produkcyjnym „zwierzęta trawożerne” i „mieszane”, w których wynik finansowy w przeważającej większości budowały dopłaty do działalności operacyjnej gospodarstw (patrz: Wykres 26). Optymistycznie było jednak to, że w 2012 r. udział dopłat w dochodzie we wszystkich typach gospodarstw regionu 790 FADN, poza gospodarstwami typu mieszane, był znacząco mniejszy niż w roku obrachunkowym 2011¹⁹.

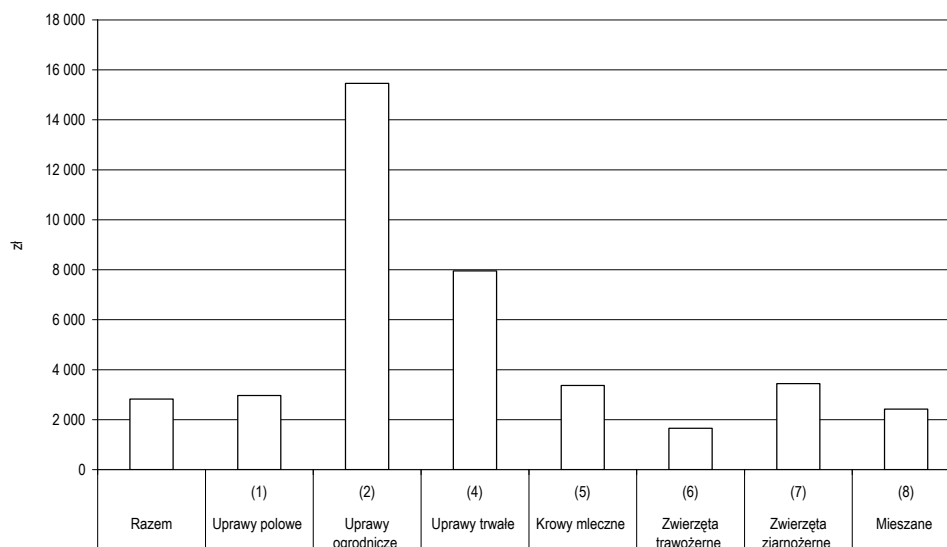
¹⁸ Figura, M., Jasińska E., Smolik A.: „Wyniki Standardowe 2011 uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN Region FADN 790 Wielkopolska i Śląsk. Część II. Analiza Wyników Standardowych”, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2013

¹⁹ jak wyżej

Wykres 26 Relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego według typów rolniczych

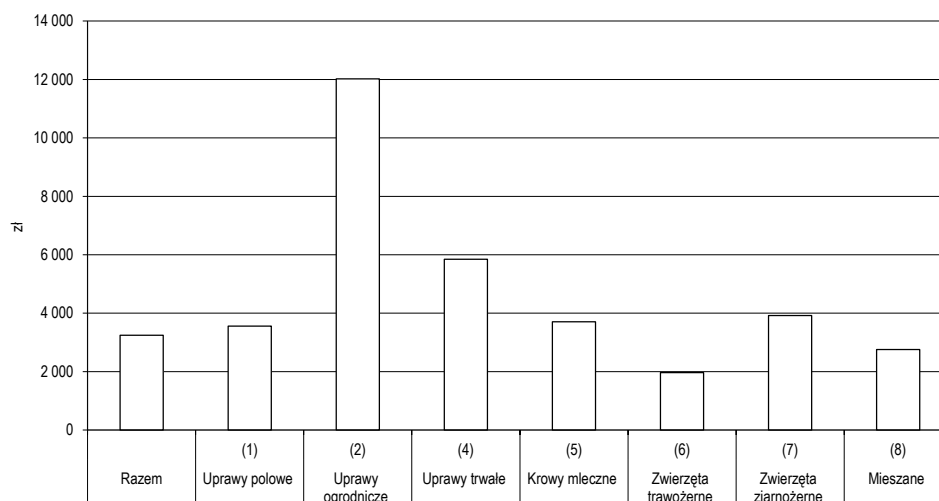
Zupełnie inaczej niż pokazywał to Wykres 24, wyglądała wartość dodana netto przeliczona na 1 ha użytków rolnych (patrz: Wykres 27). Pod tym względem nie miały sobie równych gospodarstwa typu rolniczego „uprawy ogrodnicze”, w których wartość dodana netto przeliczona na 1 ha UR wynosiła ok. 15,5 tys. zł i stanowiła 9-krotność tej wartości w gospodarstwach najtańszych ekonomicznie (typ „zwierzęta trawożerne”). Dobre wyniki ekonomiczne, wyrażone wartością dodaną netto w przeliczeniu na jednostkę powierzchni uprawianej, osiągnęły w 2012 r. również gospodarstwa specjalizujące się w uprawach trwałych (ok. 8 tys. zł na ha UR). Oba typy gospodarstw, a szczególnie gospodarstwa typu „uprawy trwałe” poprawiły swoje wyniki w 2012 r. w porównaniu z rokiem poprzednim²⁰. Bardziej wyrównane i nieodbiegające od poziomu roku poprzedniego były wartości dodane na 1 UR w pozostałych typach gospodarstw.

²⁰ Figura, M., Jasińska E., Smolik A.: „Wyniki Standardowe 2011 uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN Region FADN 790 Wielkopolska i Śląsk. Część II. Analiza Wyników Standardowych”, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2013

Wykres 27 **Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych**

Gospodarstwa typu produkcyjnego „uprawy ogrodnicze” i „uprawy trwałe” osiągnęły w 2012 r. również najlepsze wyniki pod względem dochodu rolniczego w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych własnych spośród wszystkich typów gospodarstw regionu 790 FADN. Należy jednak zauważyć, że różnice między tymi typami gospodarstw, a pozostałymi w przypadku dochodu rolniczego na 1 ha użytków rolnych własnych były mniejsze, niż w odniesieniu do wartości dodanej netto na 1 ha ziemi użytkowanej. Wykres 28 uległ „spłaszczeniu” w porównaniu z poprzednim wykresem (patrz: Wykres 27). Dochód z gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na 1 ha ziemi własnej użytkowanej rolniczo w najlepszych pod tym względem gospodarstwach typu rolniczego „uprawy ogrodnicze” stanowił 6-krotność tego dochodu w gospodarstwach, najslabszych ekonomicznie, typu produkcyjnego „zwierzęta trawożerne”. Pogłębiła się natomiast różnica między poziomem dochodu rolniczego w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych własnych w odniesieniu do wartości dodanej netto przeliczonej na 1 ha ziemi użytkowanej w gospodarstwach typu „uprawy ogrodnicze” i „uprawy trwałe”. Powyższe fakty wiązać należy z tym, że gospodarstwa w typie produkcyjnym „uprawy trwałe” miały bardzo wysokie koszty czynników zewnętrznych związane z wynagrodzeniem pracowników najemnych. Drugim ważnym czynnikiem wpływającym na wysokość dochodu w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych własnych był udział ziemi dodzierżawionej w ziemi uprawianej rolniczo. W gospodarstwach wyspecjalizowanych w uprawach trwałych, z uwagi na charakter prowadzonej produkcji, udział gruntów dodzierżawionych w użytkach uprawianych był najmniejszy i wynosił ok. 8,5%, w gospodarstwach typu „uprawy ogrodnicze” wynosił on ok. 15%, natomiast w gospodarstwach w typie produkcyjnym „uprawy polowe” oraz „mieszane” ziemia dodzierżawiona stanowiła aż 35% ziemi użytkowanej.

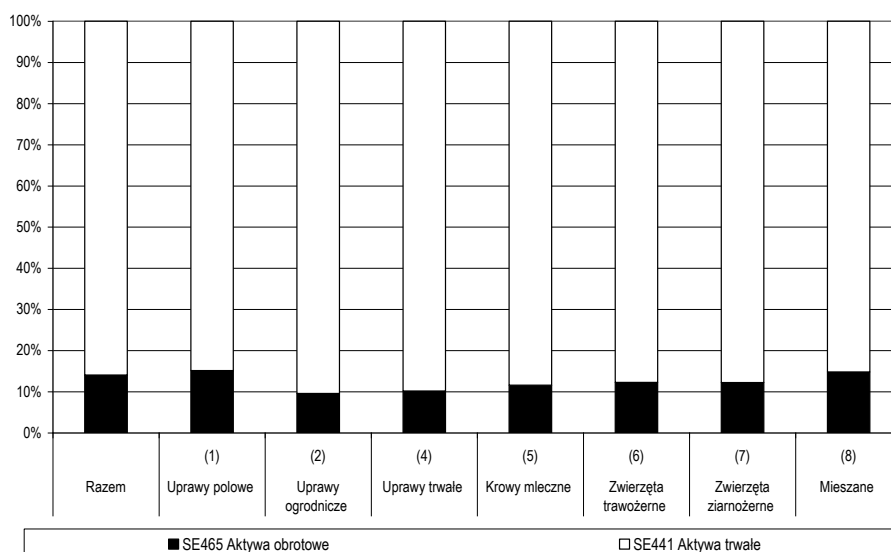
Wykres 28 **Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według typów rolniczych**

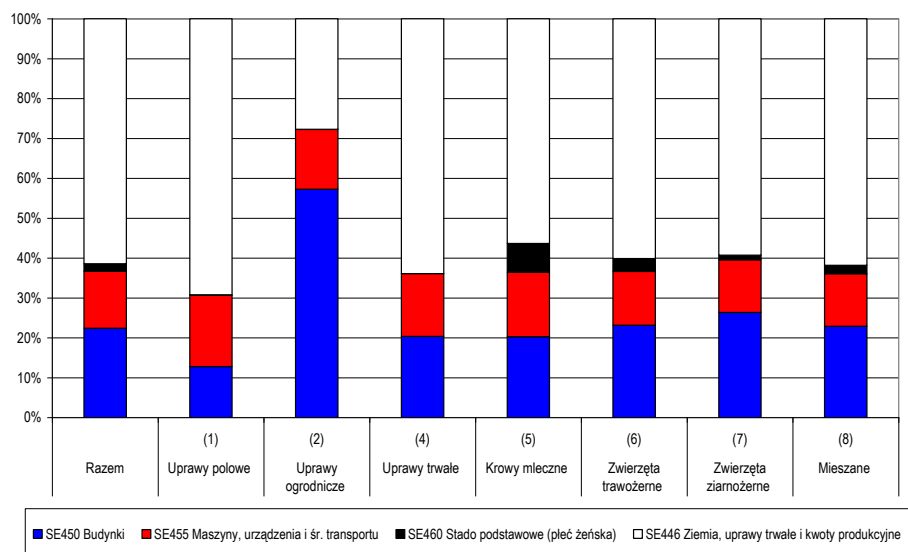
Wszystkie typy gospodarstw z regionu Wielkopolska i Śląsk miały w 2012 r. niekorzystną strukturę aktywów, co ilustruje Wykres 29. Nie uległa ona istotnym zmianom w stosunku do roku 2011²¹. W najlepszych pod tym względem gospodarstwach w typie produkcyjnym „uprawy polowe” udział aktywów trwałych wynosił prawie 85% w aktywach ogółem, a w najgorszych gospodarstwach typu „uprawy ogrodnicze” – około 90%. Zwykle aktywa trwałe dominują w aktywach ogółem gospodarstw rolnych, ponieważ środki trwałe w większości tworzące te aktywa są drogie, ale optymalny ich udział w aktywach ogółem powinien oscylować wokół 60%. Aktywa trwałe unieruchamiają część środków finansowych gospodarstwa, które nie mogą być wykorzystane w bieżącej działalności operacyjnej gospodarstwa. Nadmiar aktywów trwałych wpływa na spowolnienie obrotu środkami finansowymi, co obniża efektywność gospodarowania i niekorzystnie oddziałuje na funkcjonowanie gospodarstwa.

²¹ Figura, M., Jasińska E., Smolik A.: „Wyniki Standardowe 2011 uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN Region FADN 790 Wielkopolska i Śląsk. Część II. Analiza Wyników Standardowych”, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2013

Wykres 29 **Struktura aktywów według typów rolniczych**

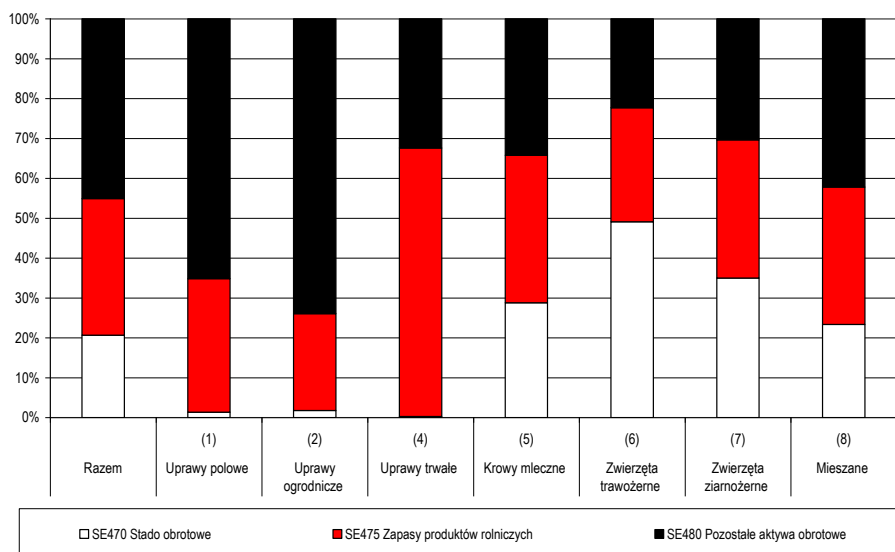

Struktura aktywów trwałych w gospodarstwach rolnych wynika z typu prowadzonej produkcji (patrz: Wykres 30). We wszystkich typach gospodarstw, poza gospodarstwami specjalizującymi się w uprawach ogrodniczych, w strukturze aktywów trwałych dominowała wartość ziemi. W gospodarstwach typu produkcyjnego „uprawy polowe” miała ona najwyższy udział (ok. 70%), najniższy w gospodarstwach typu „krowy mleczne” (ok. 56%). Specyfika gospodarstw w typie „uprawy ogrodnicze” polegała na tym, że w strukturze aktywów najważniejszą pozycją były budynki i budowle (szklarnie i tunele foliowe), których wartość stanowiła ok. 57% aktywów trwałych, podczas gdy w gospodarstwach w typie rolniczym „uprawy polowe” stanowiły one tylko ok. 13%. Najbardziej wyrównany był udział maszyn i urządzeń w aktywach trwałych gospodarstw: największy w gospodarstwach w typie produkcyjnym „uprawy polowe” - wynosił ok. 18%, najniższy ok. 13%, w gospodarstwach typu: „zwierzęta ziarnożerne” i „mieszane”. Udział zwierząt stada podstawowego w wartości aktywów trwałych w gospodarstwach ukierunkowanych na produkcję zwierzęcą był niewielki i wynosił od ok. 7% w gospodarstwach wyspecjalizowanych w chowie krów mlecznych do ok. 1% w gospodarstwach w typie produkcyjnym „zwierzęta ziarnożerne”. Należy przy tym mieć na uwadze fakt, że w systemie FADN za zwierzęta stada podstawowego uznaje się tylko dorosłe zwierzęta płci żeńskiej, zdolne do rozrodu.

Wykres 30 **Struktura aktywów trwałych według typów rolniczych**

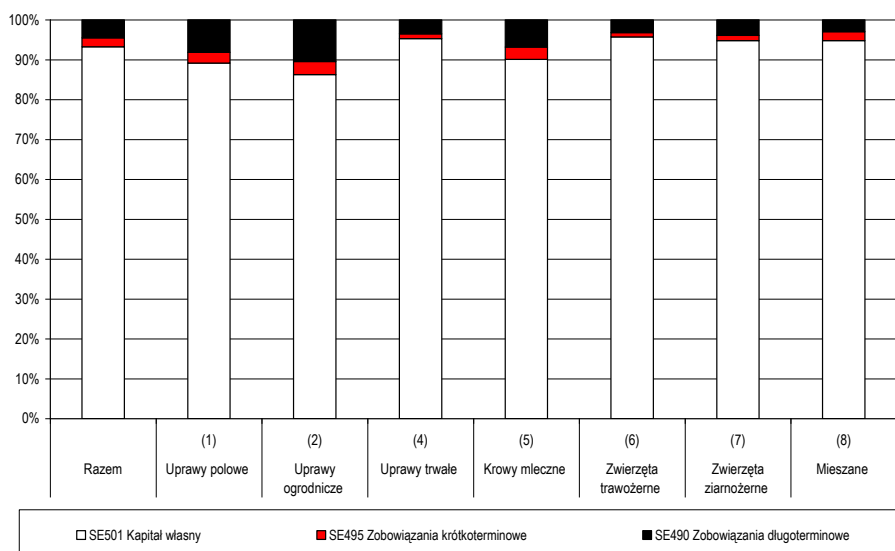
Charakter i struktura aktywów obrotowych w gospodarstwach rolnych ściśle powiązane były z typem produkcji (patrz: Wykres 31). W gospodarstwach wyspecjalizowanych w uprawach polowych, a szczególnie w gospodarstwach w typie produkcyjnym „uprawy ogrodnicze”, w strukturze aktywów obrotowych dominowały pozostałe aktywa obrotowe, na które składały się: wartość upraw na pniu, udziały gospodarstwa rolnego w jednostkach rolniczych, należności krótkoterminowe, gotówka w kasie i na rachunku bankowym (kwota niezbędna do bieżącego funkcjonowania gospodarstwa rolnego), a także zapasy produktów z zakupu zużywanych w procesie produkcji np. nawozy, środki ochrony roślin, małowartościowe przedmioty (sznurek do pras, opakowania do owoców miękkich itp.). W strukturze aktywów obrotowych gospodarstw w typie produkcyjnym „uprawy trwałe” najważniejszą pozycją były zapasy produktów rolniczych, najczęściej jabłek, rzadziej gruszek odmian późnych, przechowywanych w przechowalniach do zimowej sprzedaży. W gospodarstwach w typie produkcyjnym „zwierzęta trawożerne” w strukturze aktywów obrotowych największy udział (ok. 50%) miały zwierzęta stada obrotowego. Najczęściej było to bydło opasowe. We wszystkich typach gospodarstw z produkcją zwierzęcą, a szczególnie w gospodarstwach w typie produkcji „krowy mleczne”, duży udział w strukturze aktywów obrotowych miały zapasy produktów rolniczych i niewiele mniejszy pozostałe zapasy. Były to zapasy pasz własnych i obcych oraz innych środków niezbędnych do produkcji zwierzęcej (np. preparatów witaminowych, środków higieny udoju mleka itp.).

Wykres 31 **Struktura aktywów obrotowych według typów rolniczych**

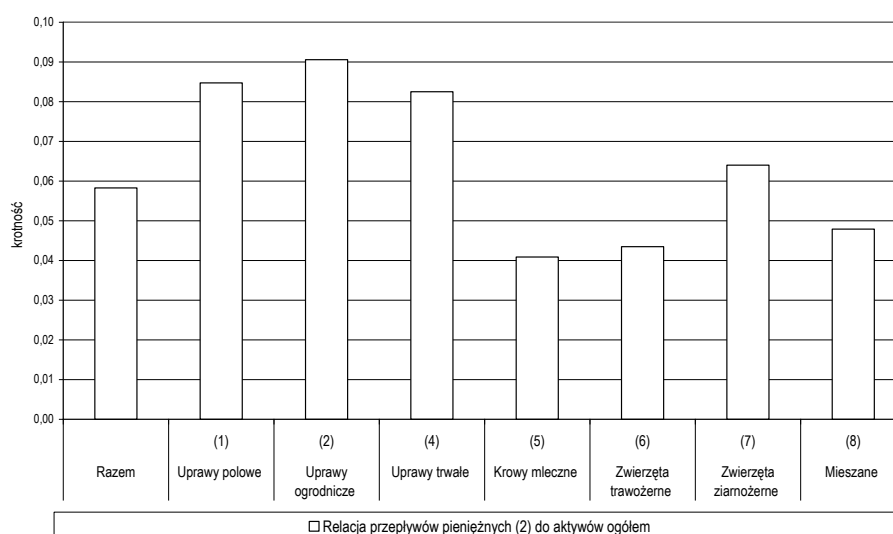
Gospodarstwa rolne regionu 790 FADN bardzo ostrożnie korzystały z kapitału obcego w 2012 r. W najbardziej zadłużonych gospodarstwach w typie rolniczym „uprawy ogrodnicze” zobowiązania stanowiły ok. 14% pasywów, a w najmniej zadłużonych gospodarstwach w typie produkcyjnym „zwierzęta trawożerne” tylko ok. 4% (patrz: Wykres 32). We wszystkich typach gospodarstw odnotowano zadawalającą strukturę zobowiązań. Gospodarstwa chętniej korzystały z długoterminowych kredytów inwestycyjnych, które są zazwyczaj tańsze i łatwiejsze do spłaty. Nadmierna ostrożność w korzystaniu z kapitału obcego nie jest jednak zjawiskiem korzystnym. Obce środki finansowe, umiejętnie wykorzystane bywają kołem napędowym produkcji i przyczyniają się do dynamicznego rozwoju gospodarstw.

Wykres 32 **Struktura pasywów według typów rolniczych**

Wykres 33 przedstawia możliwości, jakimi dysponowały w 2012 r. gospodarstwa z regionu Wielkopolska i Śląsk, w kwestii wykorzystania środków finansowych skumulowanych w majątku tych gospodarstw do sfinansowania działalności operacyjnej, inwestycyjnej i obsługi zadłużenia. Z wykresu poniższego wynika, że największym potencjałem w tym zakresie wykazały się gospodarstwa w typie produkcyjnym „uprawy ogrodnicze”, niewiele mniejszą gospodarstwa typu „uprawy polowe” i „uprawy trwałe”. Najmniejsze możliwości szybkiego uruchomienia środków ulokowanych w składnikach majątkowych miały w 2012 r. gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie krów mlecznych – uległy one istotnemu pogorszeniu w porównaniu z 2011 r.²².

Wykres 33 Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według typów rolniczych

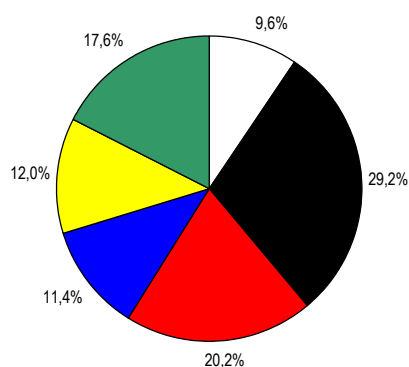
²² Figura, M., Jasińska E., Smolik A.: „Wyniki Standardowe 2011 uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN Region FADN 790 Wielkopolska i Śląsk. Część II. Analiza Wyników Standardowych”, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2013

3.2. Wyniki Standardowe według klas wielkości ekonomicznej

3.2.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej

Prawie trzecią część użytków rolnych regionu Wielkopolska i Śląsk uprawiały w 2012 r. gospodarstwa rolne małe pod względem wielkości ekonomicznej. Była to najliczniejsza populacja gospodarstw. Relatywnie do liczebności gospodarstw w poszczególnych klasach wielkości ekonomicznej największy areał gruntów rolnych w 2012 r. znajdował się jednak w użytkowaniu gospodarstw ekonomicznie bardzo dużych (patrz: Wykres 34).

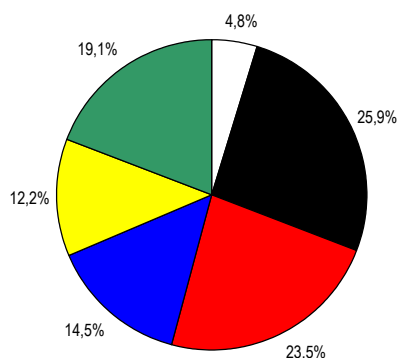
Wykres 34 Zasoby ziemi w gospodarstwach rolnych w polu obserwacji Regionu Wielkopolska i Śląsk według klas wielkości ekonomicznej

□ Bardzo małe 2<=€<8 ■ Małe 8<=€<25 ■ Średnio-małe 25<=€<50 ■ Średnio-duże 50<=€<100 ■ Duże 100<=€<500 ■ Bardzo duże €>= 500

Podobnie do rozkładu użytków rolnych, kształtował się podział pogłowia zwierząt inwentarskich w 2012 r. Prawie 50% inwentarza żywego wyrażonego w jednostkach przeliczeniowych LU znajdowało się w posiadaniu gospodarstw ekonomicznie określanych, jako małe i średnio-małe. Relatywnie do liczebności gospodarstw najwięcej sztuk przeliczeniowych LU miały w chowie gospodarstwa najsilniejsze ekonomicznie (patrz: Wykres 35).

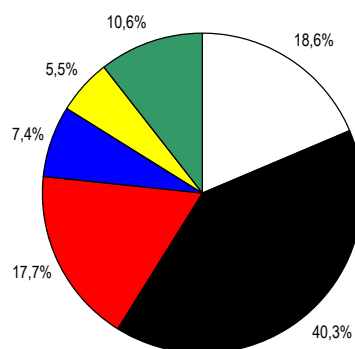
Wykres 35 **Pogłowie zwierząt w polu obserwacji Regionu Wielkopolska i Śląsk według klas wielkości ekonomicznej (w jednostkach przeliczeniowych LU)**

□ Bardzo małe $2 \leq \text{€} < 8$ ■ Małe $8 \leq \text{€} < 25$ ■ Średnio-małe $25 \leq \text{€} < 50$ ■ Średnio-duże $50 \leq \text{€} < 100$ ■ Duże $100 \leq \text{€} < 500$ ■ Bardzo duże $\text{€} \geq 500$

Ekonomicznie: bardzo małe, małe i średnio małe gospodarstwa angażowały w 2012 r. ponad 75% pełnozatrudnionych w gospodarstwach regionu Wielkopolska i Śląsk (patrz: Wykres 36). Nie jest to pomyślna informacja dla tych gospodarstw, ponieważ brak znaczących efektów ekonomicznych przy wysokim zatrudnieniu, świadczyć może o ukrytym bezrobociu i braku perspektyw znalezienia zatrudnienia poza gospodarstwem rolnym.

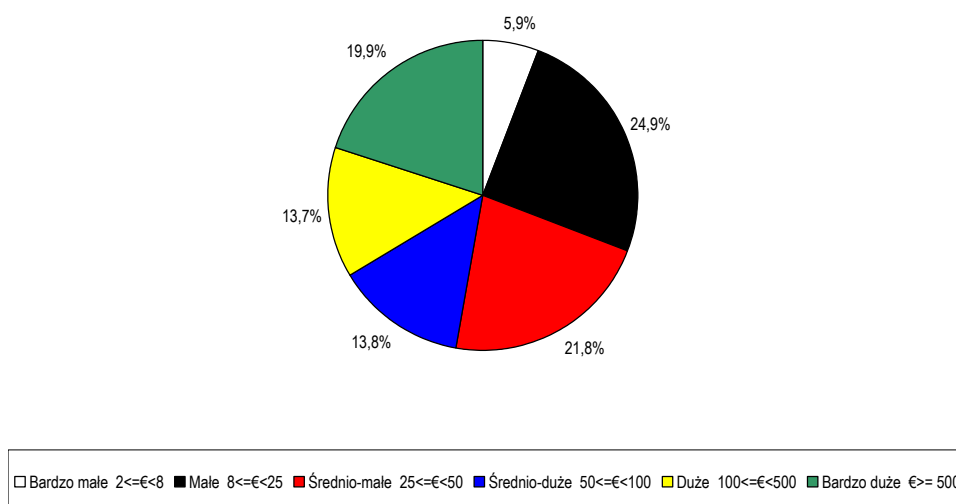
Wykres 36 **Nakłady pracy w polu obserwacji Regionu Wielkopolska i Śląsk według klas wielkości ekonomicznej (w osobach przeliczeniowych AWU)**

□ Bardzo małe $2 \leq \text{€} < 8$ ■ Małe $8 \leq \text{€} < 25$ ■ Średnio-małe $25 \leq \text{€} < 50$ ■ Średnio-duże $50 \leq \text{€} < 100$ ■ Duże $100 \leq \text{€} < 500$ ■ Bardzo duże $\text{€} \geq 500$

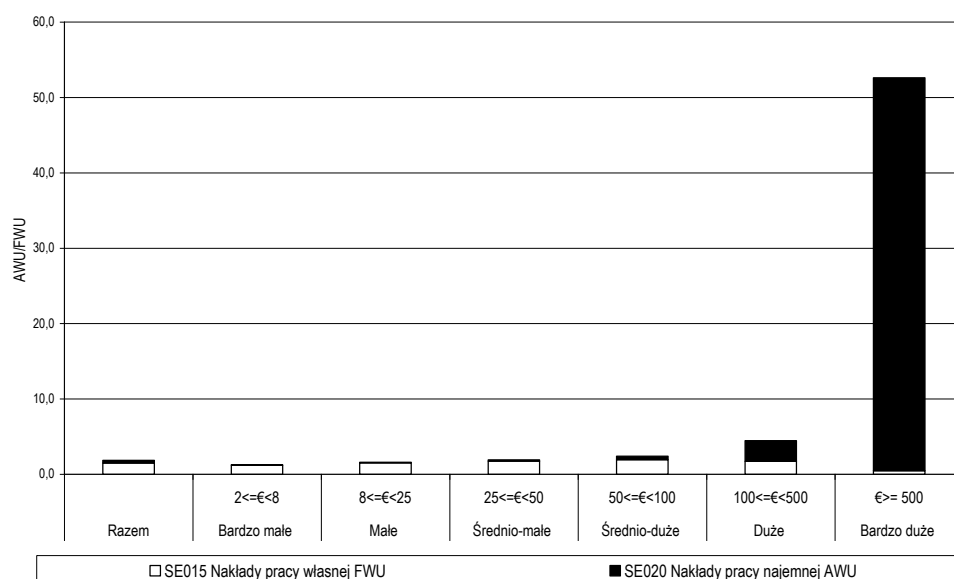
Podobnie do roku poprzedniego, w 2012 r. gospodarstwa najsilniejsze ekonomicznie (o wielkości ekonomicznej powyżej 500 tys. euro SO) wytworzyły największą wartość Standardowej Produkcji (patrz: Wykres 37), mimo, że ich liczebność wynosiła niespełna 0,5% gospodarstw w regionie Wielkopolska i Śląsk. Najliczniejsze gospodarstwa o sile ekonomicznej od 8 do 25 tys. euro SO, stanowiące niemal połowę liczby gospodarstw reprezentowanych w regionie 790 FADN, wytworzyły Standardową Produkcję tylko o 5% większą od gospodarstw ekonomicznie bardzo dużych.

Wykres 37 **Wartość Standardowej Produkcji dla pola obserwacji Regionu Wielkopolska i Śląsk według klas wielkości ekonomicznej**

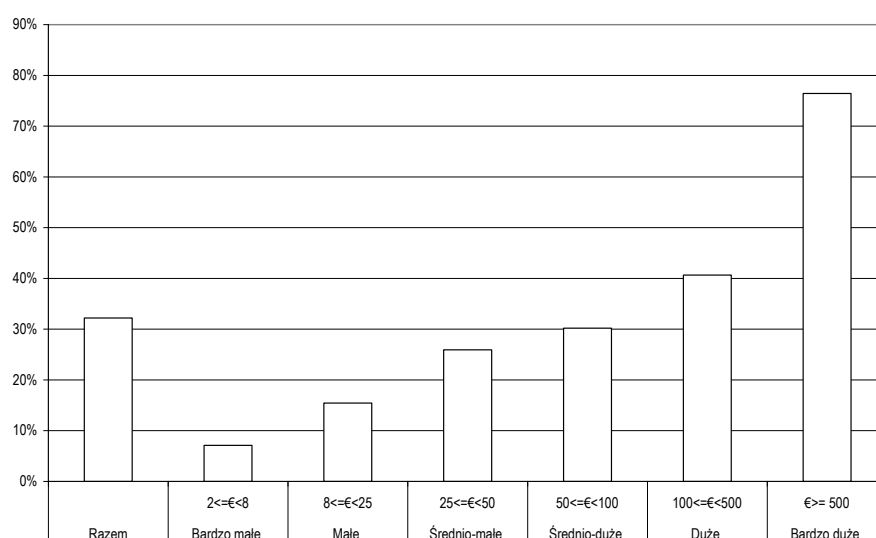

3.2.2. Wyniki działalności gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej

Nakłady pracy w gospodarstwach ekonomicznie bardzo dużych były w 2012 r., podobnie jak w roku poprzednim, nieporównywanie wysokie w porównaniu z gospodarstwami pozostałych klas wielkości ekonomicznej. Fakt, że gospodarstwa o sile ekonomicznej powyżej 500 tys. euro SO zatrudniały niemal w całości pracowników najemnych (na 51,6 AWU, pracę własną świadczyło ok. 0,5 FWU) wskazuje na to, że w populacji tych gospodarstw dużo było gospodarstw z osobowością prawną, które prowadziły produkcję bazując na pracy obcej (patrz: Wykres 38).

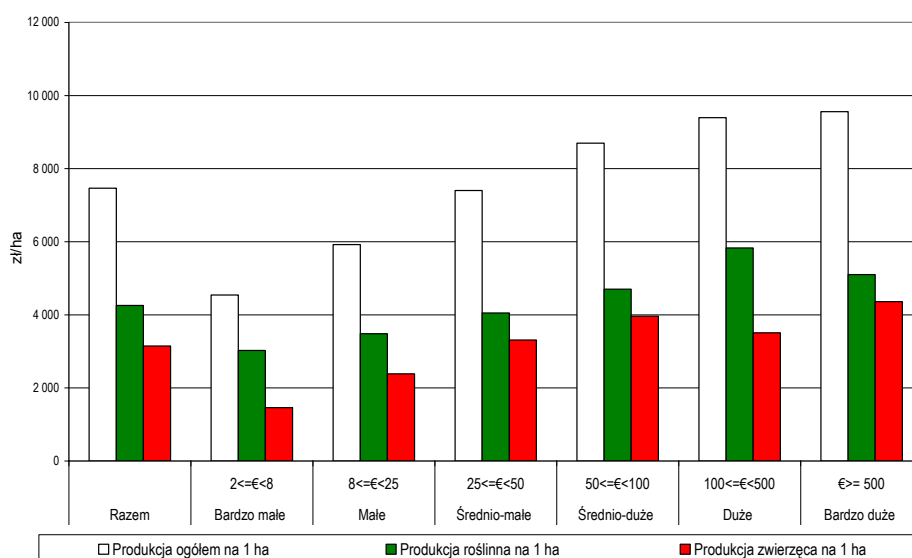
Wykres 38 **Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według klas wielkości ekonomicznej**

W 2012 r., w regionie Wielkopolska i Śląsk nie nastąpiły zauważalne zmiany w porównaniu z rokiem 2011 w użytkowaniu ziemi przez gospodarstwa z poszczególnych klas wielkości ekonomicznej. Gospodarstwa z klasy ekonomicznej powyżej 500 tys. euro SO uprawiały mniej niż 25 % użytków rolnych własnych. Jak już wspomniano wcześniej, w tej klasie wielkości ekonomicznej dużo było gospodarstw z osobowością prawną, które dzierżawiły ziemię z Agencji Nieruchomości Rolnych. W pozostałych klasach wielkości ekonomicznej przeważały grunty rolne własne, a udział ziemi dzierżawionej wzrastał niemal proporcjonalnie do wielkości ekonomicznej gospodarstw (patrz: Wykres 39).

Wykres 39 **Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według klas wielkości ekonomicznej**

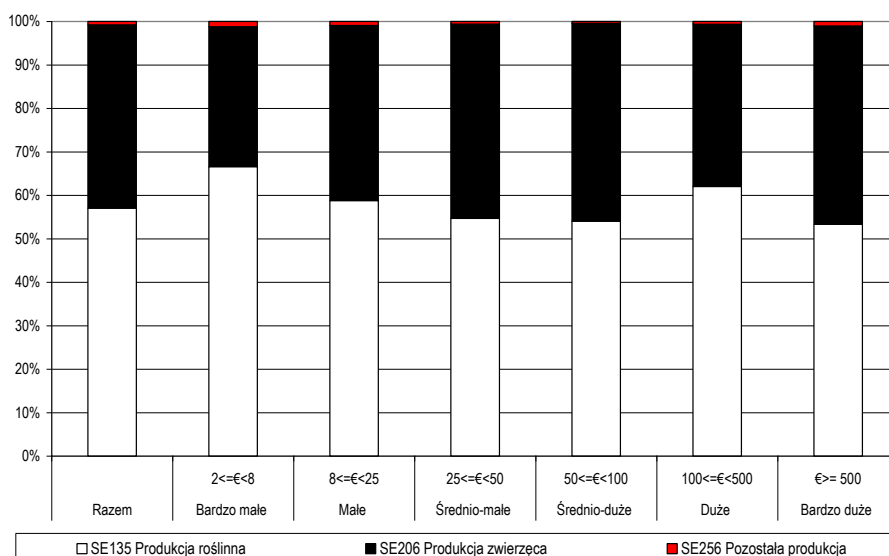
Produktywność ziemi (mierzona wartością produkcji na 1 ha użytków rolnych) w regionie Wielkopolska i Śląsk wzrosła w 2012 r. w porównaniu z rokiem 2011 w gospodarstwach wszystkich klas wielkości ekonomicznej, poza gospodarstwami w klasie ekonomicznej „bardzo małe”. Do wzrostu produktywności ziemi przyczyniła się wyższa wartość produkcji roślinnej na 1 ha użytków rolnych. W 2012 r. najwyższą produktywnością ziemi cechowały się gospodarstwa najsilniejsze ekonomicznie (patrz: Wykres 40) – w roku 2011 najlepsze pod tym względem były gospodarstwa w klasie wielkości ekonomicznej od 100 do 500 tys. euro SO.

Wykres 40 **Produkcja na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej**

W 2012 r., podobnie jak w roku 2011, we wszystkich klasach wielkości ekonomicznych gospodarstw, w strukturze produkcji ogółem przeważała produkcja roślinna, a największy jej udział zanotowały gospodarstwa najmniejsze ekonomicznie. Bardzo podobną strukturę produkcji miały gospodarstwa ekonomicznie średnio-małe i średnio-duże (patrz: Wykres 41).

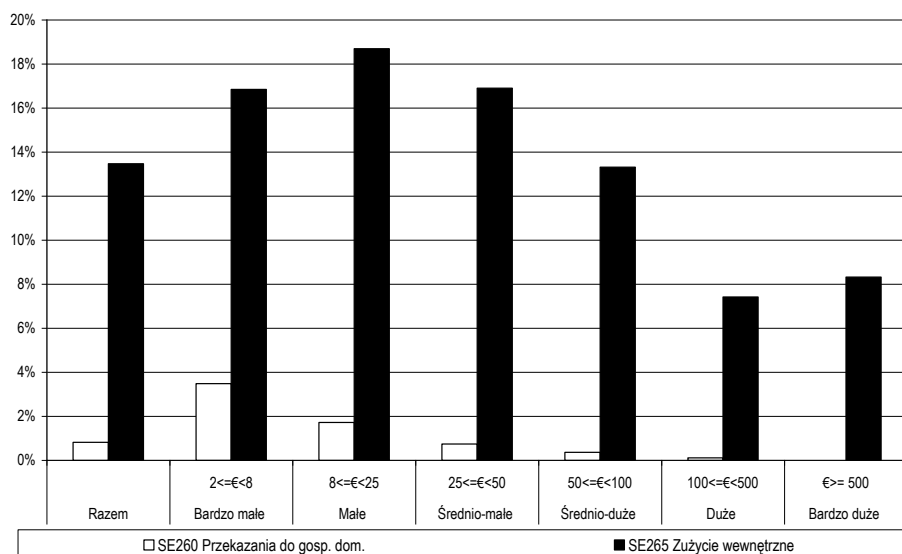
Wykres 41 **Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

Typową sytuację w gospodarstwach rolnych przedstawia Wykres 42. W każdej z klas wielkości ekonomicznej gospodarstwa zużywają część wytworzonej produkcji jako środek produkcji w następnym cyklu produkcyjnym. Najczęściej są to produkty rolne wykorzystywane jako pasze dla inwentarza żywego oraz (obecnie coraz rzadziej) ziarno zbóż i ziemniaki zużywane, jako materiał siewny. W zależności od siły ekonomicznej, gospodarstwa zużywają większą lub mniejszą ilość swojej produkcji (patrz: Wykres 42). Gospodarstwa ekonomicznie silne, niemające problemów z płynnością środków finansowych, przeznaczają w tym celu mniej swojej produkcji korzystając z kwalifikowanego materiału siewnego i gotowych, zbilansowanych pasz z zakupu.

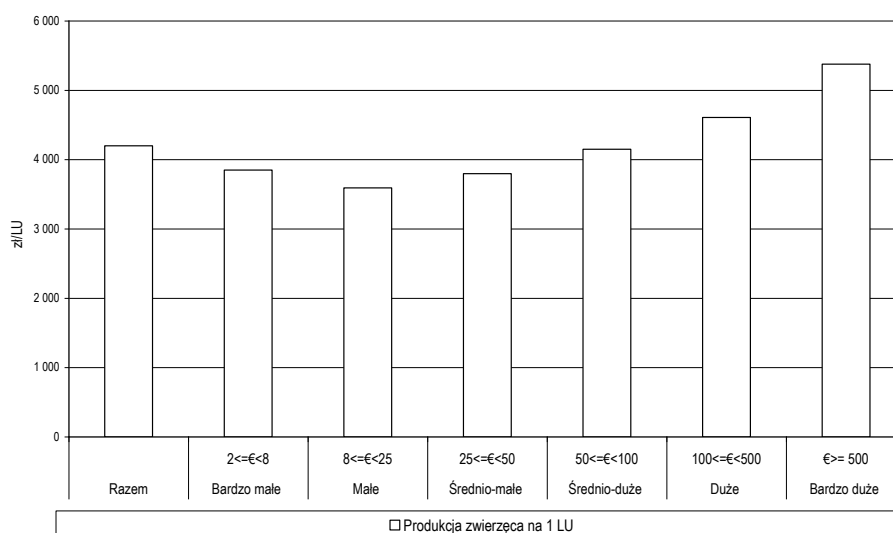
Niewielką część swojej produkcji gospodarstwa przeznaczają na potrzeby bytowe rodzin. Jak zostało to pokazane na wykresie poniżej, udział przekazania produkcji własnej do gospodarstw domowych rolników ma się odwrotnie proporcjonalnie do wielkości ekonomicznej gospodarstw. Słabe ekonomicznie gospodarstwa, niedysponujące środkami finansowymi, bardzo często mające charakter gospodarstw socjalnych, przekazywały do gospodarstw domowych produkty wyprodukowane w gospodarstwie tj. mleko, jaja, żywe zwierzęta, które były łatwiej dostępne niż produkty obce i stanowią podstawę żywienia tych rodzin.

Wykres 42 Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

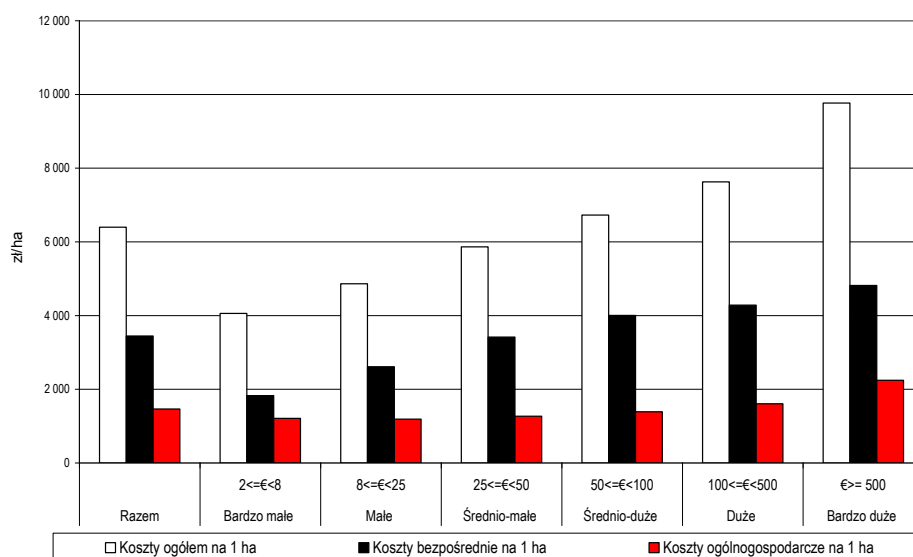

Prawidłowość charakterystyczną dla gospodarstw rolnych przedstawia Wykres 43. Jednostkowa wartość produkcji zwierzęcej wzrastała wraz z wielkością pogłowia zwierząt utrzymywanych w gospodarstwach (stany średnioroczne w LU), z wyjątkiem gospodarstw najślabszych ekonomicznie. W gospodarstwach ekonomicznie bardzo małych, mimo niskich stanów zwierząt (3,5 LU), jednostkowa produkcja zwierzęca była wyższa niż w sąsiedniej nieco silniejszej ekonomicznie klasie gospodarstw małych. Nie jest to sytuacja szczególna, ponieważ utrzymywane pojedyncze sztuki zwierząt w gospodarstwach zwykle wykazują się wyższą wydajnością niż w małych stadach np. utrzymywana w bardzo małym gospodarstwie jedna krowa charakteryzuje się wyższą mlecznością niż stado składające się z trzech, czterech krów w większym gospodarstwie. W gospodarstwach dużych ekonomicznie na wzrost produktywności zwierząt istotnie wpływa skala produkcji i jakość genetyczna utrzymywanych zwierząt.

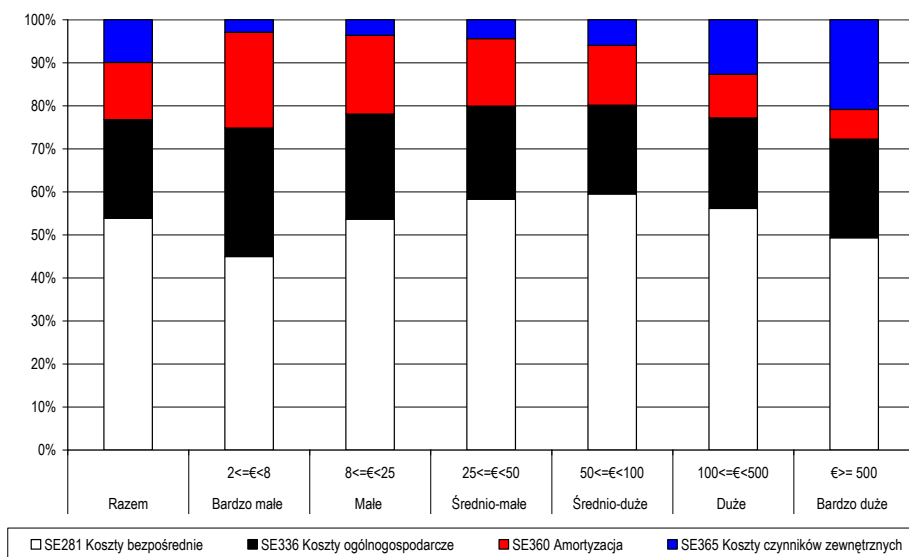
Wykres 43 Produkcja zwierzęca na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej

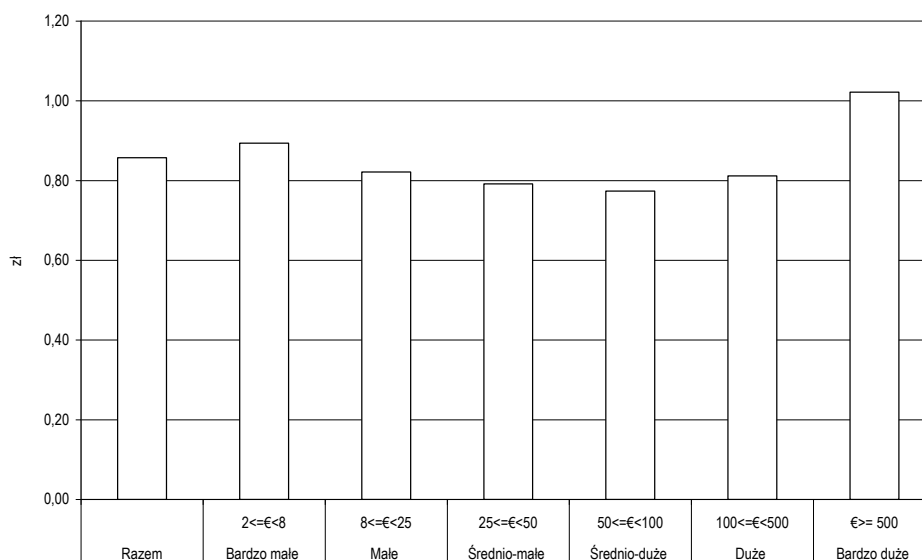
W 2012 r., w regionie Wielkopolska i Śląsk, wzrosła w porównaniu z poprzednim rokiem intensywność produkcji w gospodarstwach z wszystkich trzech klas dużych ekonomicznie (średnio-dużych, dużych i bardzo dużych). Koszty produkcji w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych wzrastały wraz wielkością ekonomiczną gospodarstw. Na koszty ogółem produkcji większy wpływ miały koszty bezpośrednie, natomiast koszty ogólnogospodarcze przeliczone na 1 ha UR były bardziej wyrównane we wszystkich klasach gospodarstw, poza klasą ekonomicznie najsilniejszą. Różnice w intensywności produkcji między trzema klasami gospodarstw dużych ekonomicznie były większe niż różnice w produktywności ziemi w tych gospodarstwach porównaj Wykres 40 i Wykres 44.

Wykres 44 Koszty produkcji na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej

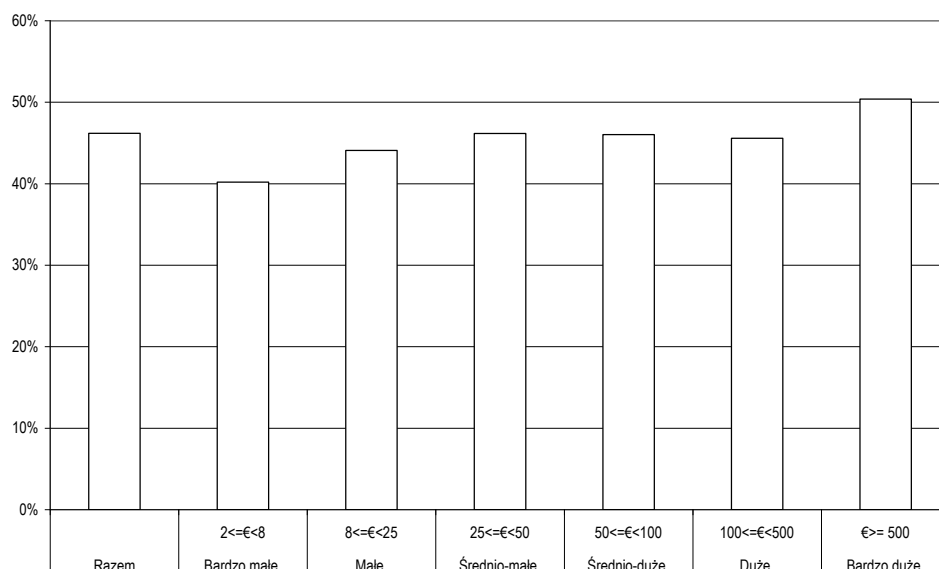
Gospodarstwa w regionie Wielkopolska i Śląsk miały w 2012 r. niemal identyczną strukturę kosztów ogółem jak w roku 2011. We wszystkich gospodarstwach koszty bezpośrednie najściślej powiązane z charakterem produkcji miały największy udział w kosztach ogółem. Koszty ogólnogospodarcze były na poziomie porównywalnym we wszystkich gospodarstwach, z wyjątkiem gospodarstw ekonomicznie bardzo małych, w których relatywnie do kosztów bezpośrednich były wyższe. Udział amortyzacji w kosztach ogółem był zróżnicowany, maleł wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstw. Była to typowa sytuacja dla polskich gospodarstw. Gospodarstwa słabe ekonomicznie posiadały nadmiar maszyn i budynków, często niewykorzystywanych produkcyjnie, które stanowiły balast obciążający wypracowaną wartość dodaną tych gospodarstw. Gospodarstwa silnie ekonomicznie, najczęściej specjalizujące się w określonym kierunku produkcji, posiadały relatywnie niewielką ilość sprzętu celowego, koniecznego do sprawnego przebiegu procesu produkcyjnego. Odwrotna zależność występowała w odniesieniu do kosztów czynników zewnętrznych. Udział tej grupy kosztów w kosztach ogółem rósł wraz z wielkością ekonomiczną gospodarstw. Należy pamiętać, że w kosztach czynników zewnętrznych zawierały się koszty: wynagrodzenia pracowników najemnych, koszty obsługi zadłużenia (odsetki) i koszty czynszów dzierżawnych. W przypadku gospodarstw bardzo dużych ekonomicznie o wysokim udziale kosztów czynników zewnętrznych zdecydowały przede wszystkim koszty wynagrodzeń, ponieważ w tej grupie gospodarstw znalazły się gospodarstwa z osobowością prawną, w których podstawą zatrudnienia są pracownicy najemni (patrz: Wykres 45).

Wykres 45 Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej

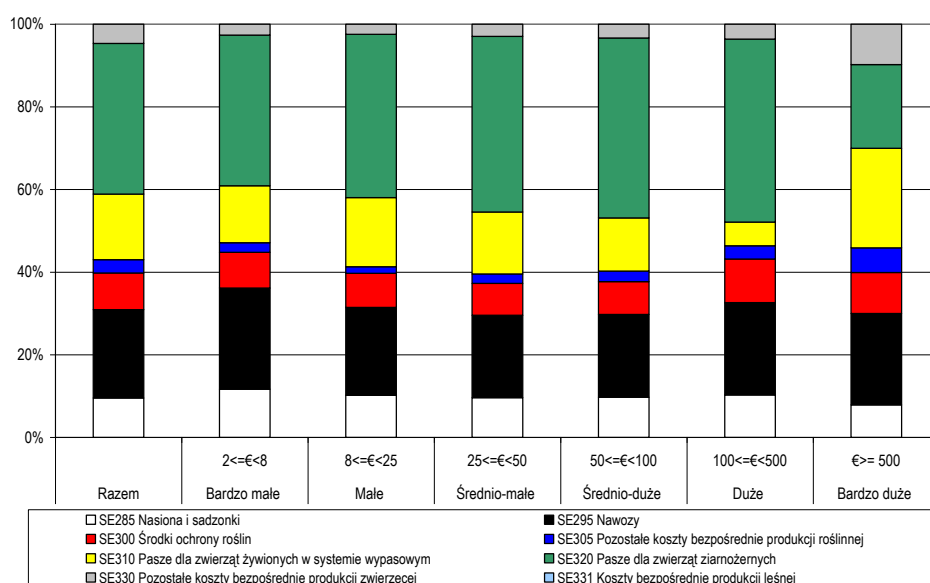
Z wykresu poniżej (patrz: Wykres 46) wynika, że w 2012 r., podobnie jak w 2011 r., najbardziej kosztochłonną produkcję w regionie Wielkopolska i Śląsk prowadziły gospodarstwa z klasy ekonomicznej „bardzo duże”. Koszt wytworzenia produkcji o wartości 100 zł w tych gospodarstwach wynosił ok. 102 zł. Najbardziej opłacalną produkcję miały gospodarstwa średnio-duże. Koszt wytworzenia 100 zł produkcji w tych gospodarstwach wynosił niespełna 77 zł.

Wykres 46 Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

Proporcje kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem w regionie Wielkopolska i Śląsk w 2012 r. były takie same jak w roku 2011. Zawierały się w przedziale od 40% w gospodarstwach najstarszych ekonomicznie do 50% w najsilniejszych ekonomicznie. Z wykresu (patrz: Wykres 47) wynika, że relacje kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem w gospodarstwach: średnio-małych, średnio-dużych i dużych, były niemal identyczne.

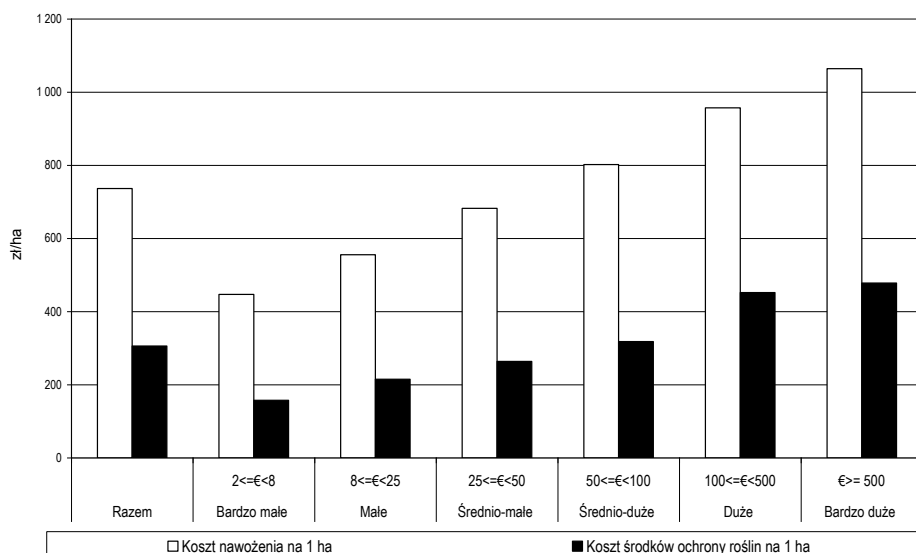
Wykres 47 Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

Pasze dla inwentarza żywego stanowiły główną pozycję w strukturze kosztów bezpośrednich wszystkich analizowanych gospodarstw w regionie Wielkopolska i Śląsk w 2012 r. Poza gospodarstwami z klasy powyżej 500 tys. euro SO, w których udział pasz dla zwierząt ziarnożernych był na podobnym poziomie co pasz dla zwierząt trawożernych, we wszystkich innych gospodarstwach przeważały pasze dla zwierząt ziarnożernych. Fakt ten wymaga głębszej analizy, ponieważ na 39 gospodarstw z klasy ekonomicznie bardzo dużych, nie było ani jednego gospodarstwa w typie produkcyjnym „zwierzęta trawożerne”, natomiast aż 8 gospodarstw w typie „zwierzęta ziarnożerne”. Być może na takiej strukturze kosztów bezpośrednich w klasie gospodarstw powyżej 500 tys. euro SO zaważyły gospodarstwa w typie rolniczym „mieszane”, których było aż 18 (patrz: Wykres 48).

Wykres 48 Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej

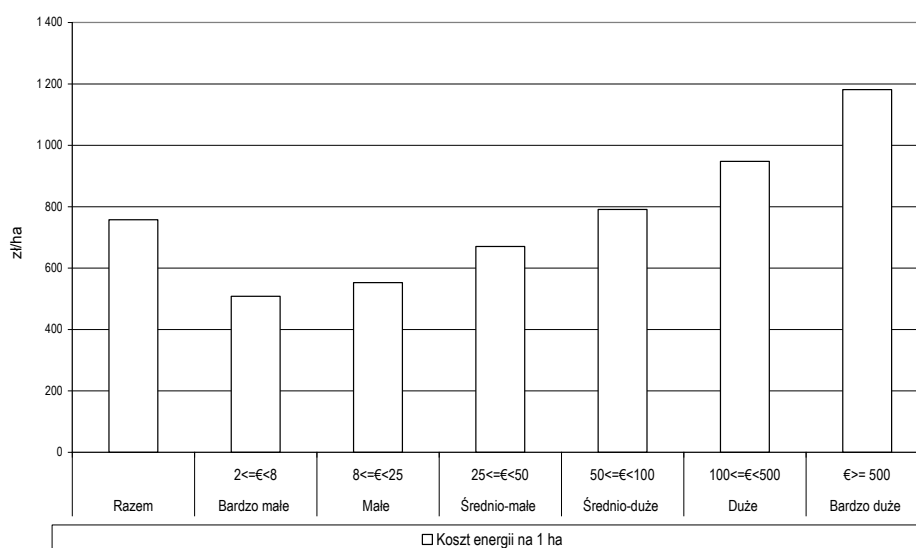
Wykres 49 wskazuje, że w regionie Wielkopolska i Śląsk w 2012 r. różnice między poszczególnymi klasami ekonomicznymi gospodarstw w kosztach nawożenia były większe, niż różnice w kosztach ochrony roślin. Należy przy tym zauważyć, że w każdej z klas wielkości ekonomicznej koszty nawożenia były ponad dwukrotnie wyższe od kosztów ochrony roślin.

Wykres 49 Koszty nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej

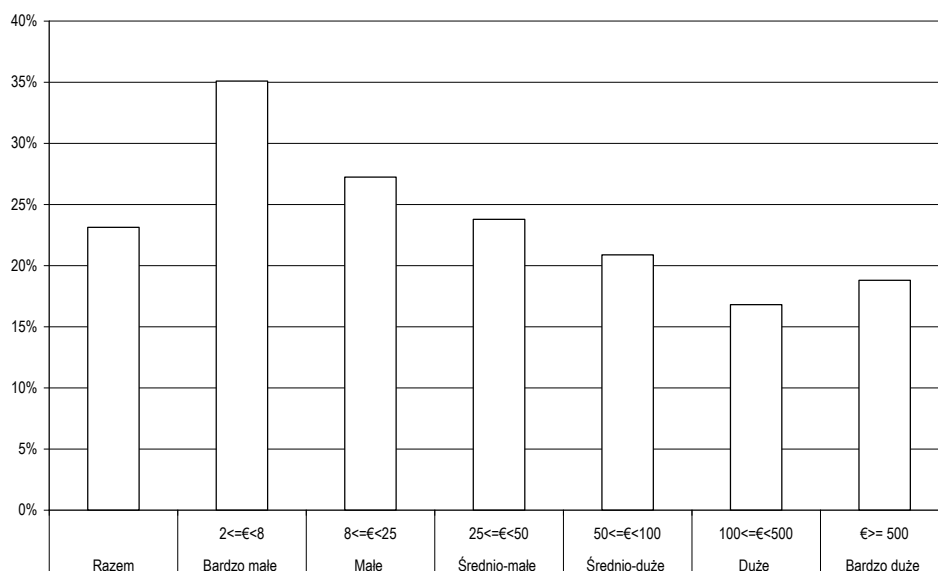
Na intensywność produkcji i osiągnięte efekty produkcyjne wpływ miały między innymi koszty zużytej energii i paliw na 1 ha użytków rolnych, co zostało przedstawione na wykresie poniżej (patrz: Wykres 50). W gospodarstwach najsilniejszych ekonomicznie produkcja w 2012 r. była ponad dwukrotnie bardziej energochłonna niż w gospodarstwach ekonomicznie najłabszych.

Wykres 50 Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej

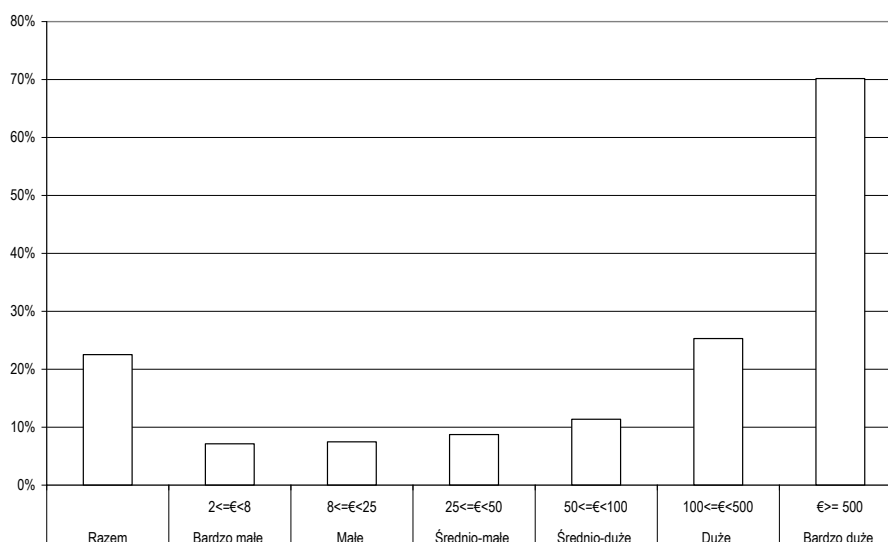
Ciekawą sytuację przedstawia Wykres 51. Gospodarstwa małe ekonomicznie, zgodnie ze specyfiką polskich gospodarstw obciążone były wysokimi kosztami amortyzacji, których udział malał wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej. Niemniej w 2012 r. gospodarstwa największe ekonomicznie miały wyższy udział amortyzacji w wartości dodanej brutto niż gospodarstwa duże ekonomiczne.

Wykres 51 **Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej**

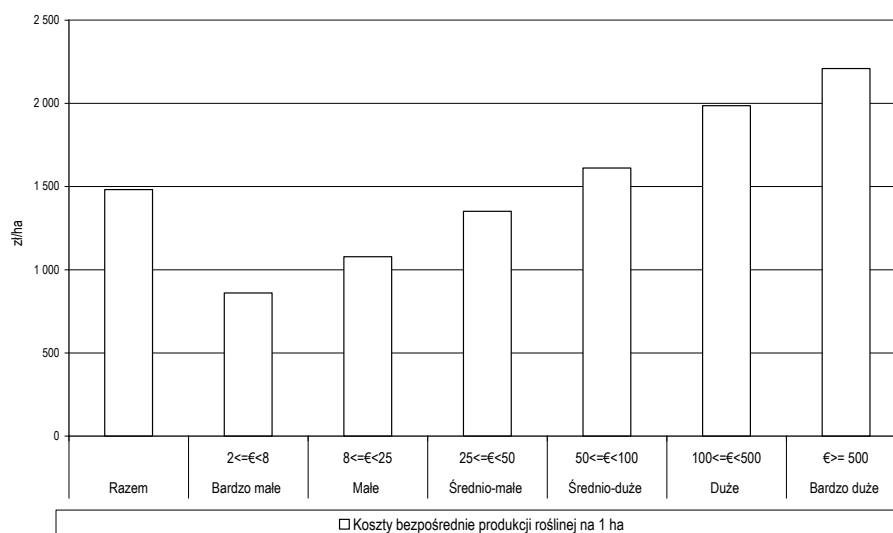
Pokazany na wykresie poniżej (patrz: Wykres 52) niewspółmiernie wysoki udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto w gospodarstwach najsilniejszych ekonomicznie w stosunku do pozostałych gospodarstw, świadczył o tym, że w tej klasie wielkości ekonomicznej większość gospodarstw stanowiły gospodarstwa z osobowością prawną. Gospodarstwa te ponosiły bardzo wysokie koszty czynników zewnętrznych z uwagi na wynagrodzenia pracowników najemnych, które w 2012 r. wynosiły ok. 86 % tych kosztów.

Wykres 52 **Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej**

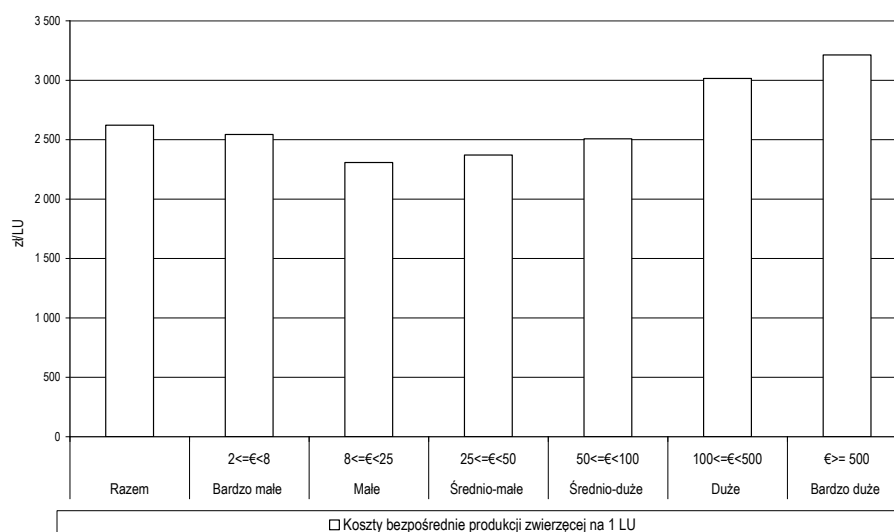

Związek między wielkością produkcji roślinnej a kosztami bezpośrednimi poniesionymi na tę produkcję można prześledzić porównując Wykres 53 i Wykres 40. Najwyższe koszty bezpośrednie produkcji roślinnej w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z klasy ekonomicznej powyżej 500 tys. euro SO nie przełożyły się w 2012 r. na wartość wytworzonej produkcji roślinnej w tych gospodarstwach.

Wykres 53 Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według klas wielkości ekonomicznej

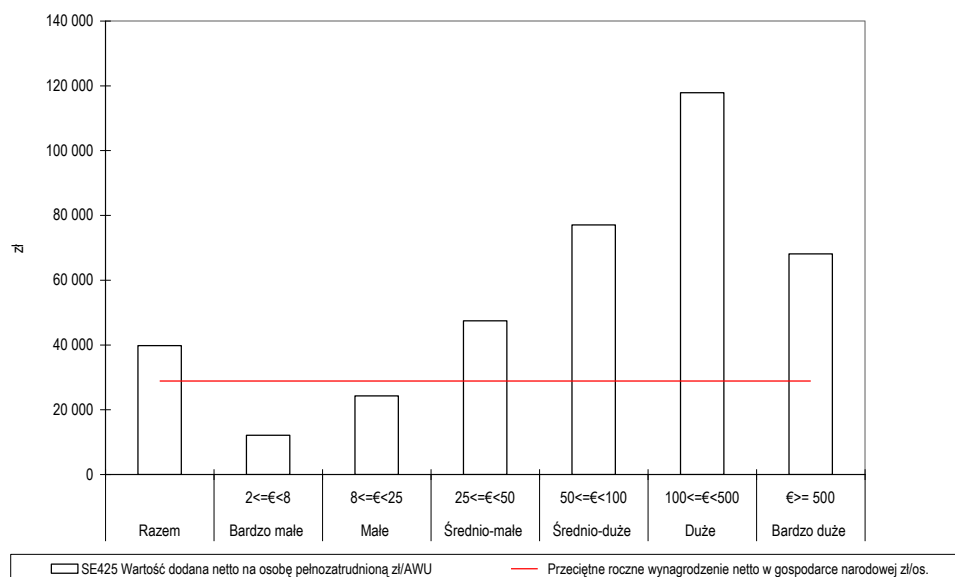

Analizując koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej w przeliczeniu na LU pokazane na wykresie poniżej (patrz: Wykres 54) warto je porównać z efektami produkcyjnymi, które ilustruje Wykres 43. Oba wykresy są podobne. Stąd można wysnuć wniosek, że koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej miały bezpośredni wpływ na wartość wytworzonej produkcji zwierzęcej. Głównym składnikiem kosztów bezpośrednich produkcji zwierzęcej były pasze: tańsze wytworzone w gospodarstwie i zazwyczaj droższe pochodzące z zakupu. Gospodarstwa słabsze ekonomicznie w większym zakresie korzystały z pasz wyprodukowanych w gospodarstwie, w gospodarstwach dużych podstawą żywienia inwentarza żywego były pasze pochodzenia przemysłowego. Zwykle pasze pochodzące z zakupu, odpowiednio zbilansowane, były lepszej jakości, w związku z czym wykorzystanie ich było bardziej efektywne.

Wykres 54 Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej

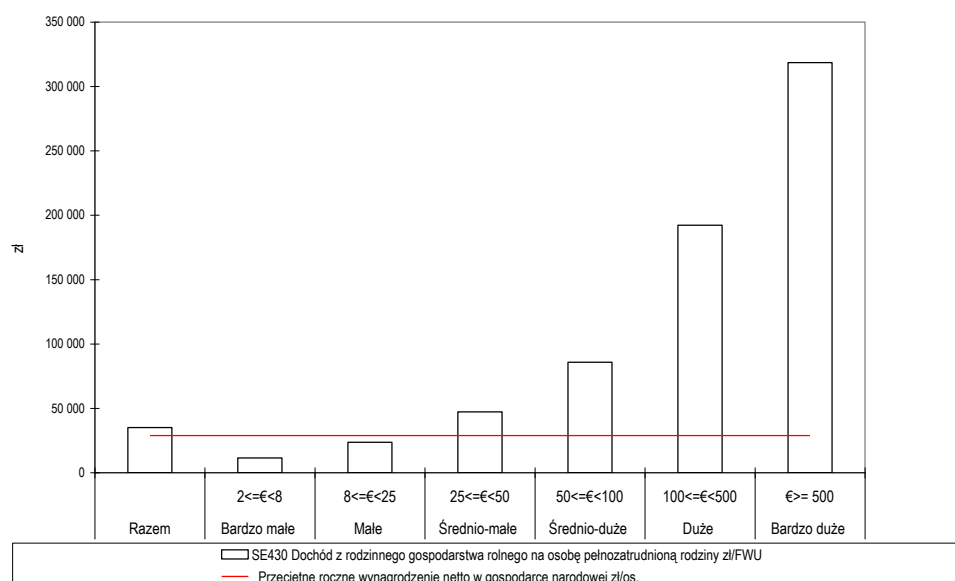
Na wykresie poniżej (patrz: Wykres 55) czerwoną linią zaznaczono poziom przeciętnego rocznego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej, które w 2012 r. wynosiło 28 854 zł. Jak wynika z tego wykresu dwie klasy wielkości ekonomicznej gospodarstw („bardzo mała” i „mała”) wypracowały wartość dodaną netto poniżej tego poziomu. Należy przy tym zaznaczyć, że gospodarstwa z obu tych klas wielkości ekonomicznej reprezentowały w 2012 r. największą populację gospodarstw (138 848) w regionalnie Wielkopolska i Śląsk. Warto również zwrócić uwagę na gospodarstwa najsilniejsze ekonomicznie, które mimo najwyższej produktywności ziemi i produktywności inwentarza (Wykres 40 i Wykres 43) osiągnęły niższą wartość dodaną netto niż gospodarstwa ekonomicznie średnio-duże i duże. Należy jednak wziąć pod uwagę fakt, że w tych gospodarstwach odnotowano w 2012 r. najwyższe koszty produkcji (Wykres 46), które wpłynęły na wyniki ekonomiczne. Trzeba też pamiętać, że gospodarstwa z najwyższej klasy ekonomicznej są w przeważającej większości gospodarstwami z osobowością prawną, które zatrudniają niewspółmiernie wysoką w porównaniu z gospodarstwami innych klas liczbę pracowników (ok. 52,6 AWU, w klasie gospodarstw dużych ok. 4,5 AWU), głównie najemnych.

Wykres 55 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej

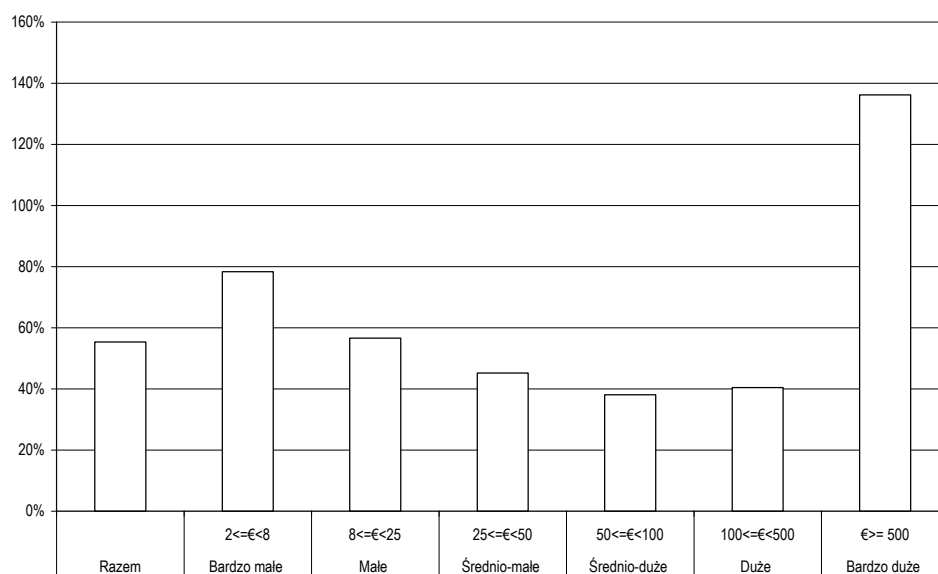
Wpływ gospodarstw z osobowością prawną na sytuację ekonomiczną gospodarstw z najsilniejszej grupy ekonomicznej doskonale ilustruje Wykres 56. Dochód rolniczy wypracowany w gospodarstwach z klasy o wielkości ekonomicznej powyżej 500 tys. euro SO przeliczony na osoby nieopłacone, które w tych gospodarstwach stanowiły mniej niż 0,5 FWU, był w 2012 r. o niecałe 70% wyższy od dochodu w gospodarstwach z klasy ekonomicznie dużych.

Wykres 56 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej

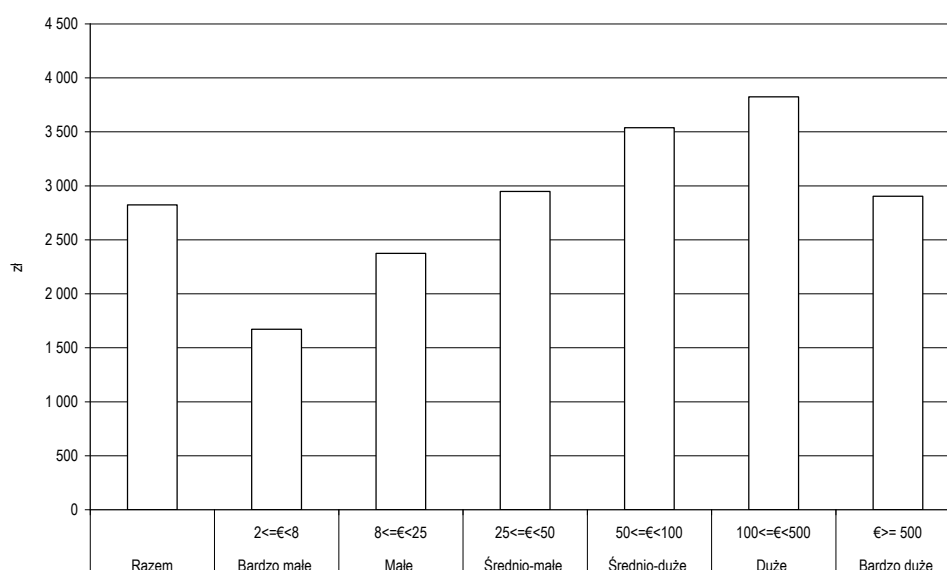
W 2012 r., podobnie jak w latach poprzednich, dopłaty do działalności operacyjnej w dużej mierze budowały dochód rolniczy w gospodarstwach z każdej z klas wielkości ekonomicznej (patrz: Wykres 57). W gospodarstwach najsilniejszych ekonomicznie dochód rolniczy tworzyły tylko dopłaty do działalności operacyjnej, które w 2012 r. w tych gospodarstwach pokrywały większą niestety stratę niż w roku poprzednim (w 2012 strata wynosiła ok. 36% do dochodu, podczas gdy w 2011 r. ok. 25%).

Wykres 57 Relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas wielkości ekonomicznej

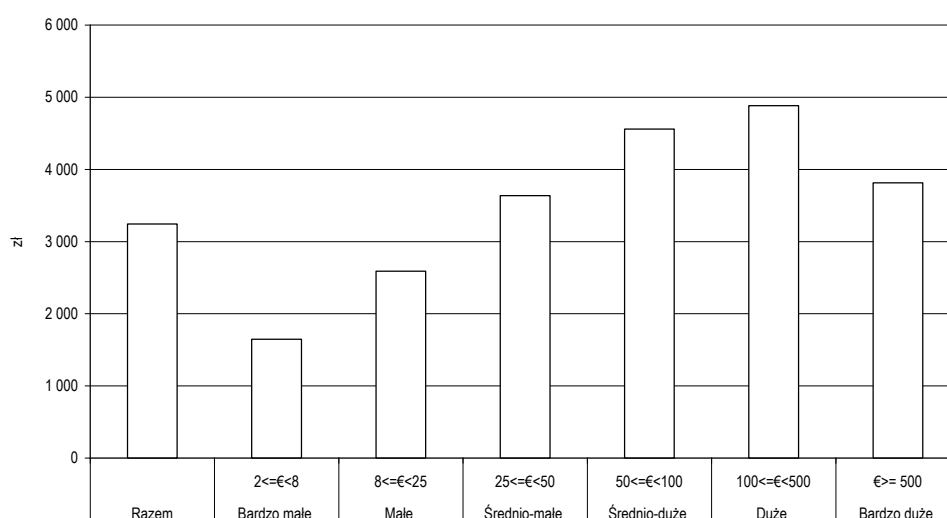
Ciekawe spostrzeżenia wynikają z wykresu poniżej (patrz: Wykres 58). W 2012 r. efektywność gospodarowania (mierzona wartością dodaną netto na 1 ha użytków rolnych) w gospodarstwach największych ekonomicznie była na poziomie gospodarstw z klasy średnio-małych. Należy przy tym zauważyć, że w 2012 r. gospodarstwa z klasy „średnio-małe” uprawiały średnio ok. 30 ha użytków rolnych, a gospodarstwa bardzo duże średnio ok. 1 230 ha.

Wykres 58 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

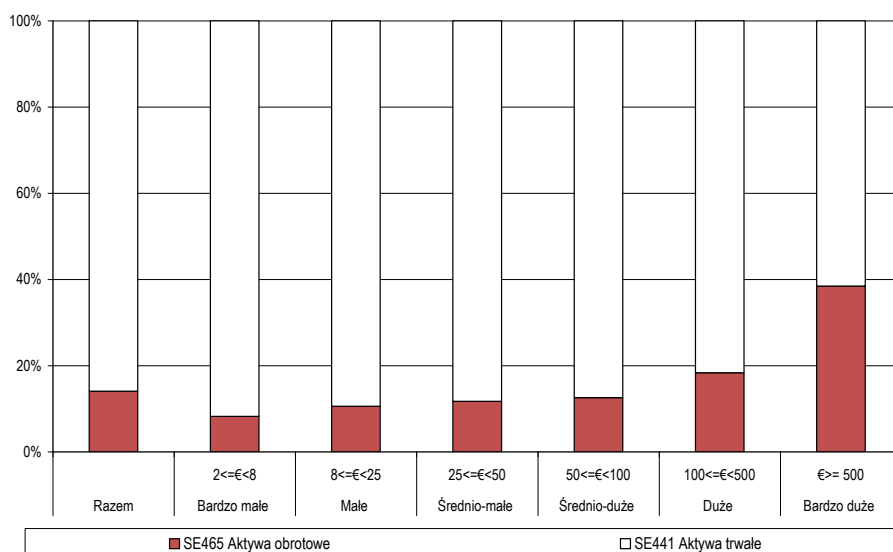
Podobnie, jak na wykresie poprzednim, kształtowały się dochody z rodzinnego gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na 1 ha ziemi użytkowanej własnej, chociaż wyrażone w liczbach bezwzględnych były wyższe od wartości dodanej netto przeliczonej na 1 ha ziemi użytkowanej (patrz: Wykres 59 i Wykres 58). Różnica dotyczyła jedynie gospodarstw z klasy ekonomicznej „średnio-małe” i „bardzo duże”. Wartość dodana netto w przeliczeniu na 1 ha ziemi użytkowanej była nieco wyższa w gospodarstwach ekonomicznie małych, natomiast dochód z rodzinnego gospodarstwa rolniczego w przeliczeniu na ziemię własną wyższy był w gospodarstwach bardzo dużych.

Wykres 59 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

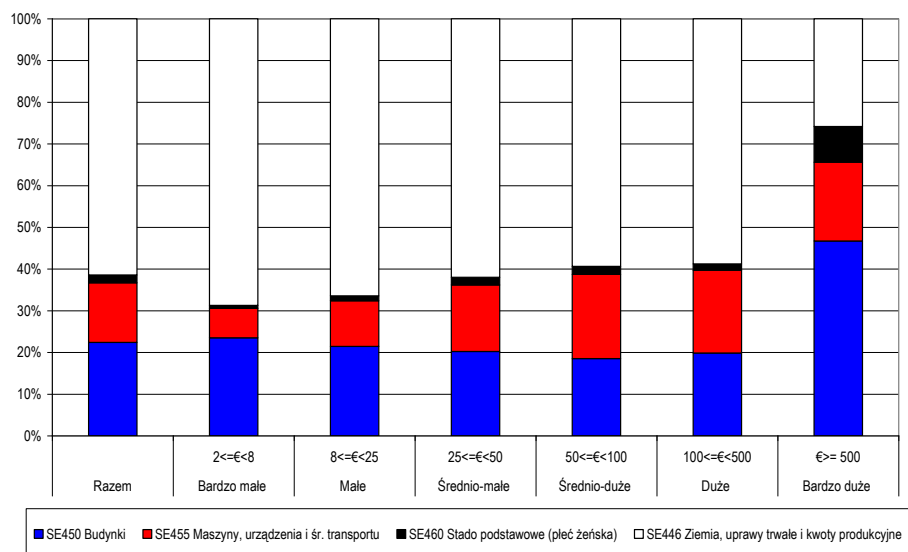
Wykres 60 przedstawia niekorzystną strukturę aktywów w gospodarstwach rolnych regionu Wielkopolska i Śląsk w 2012 r. Tylko gospodarstwa najsilniejsze ekonomicznie charakteryzowały się poprawną strukturą aktywów (ok. 40% aktywa obrotowe i ok. 60% aktywa trwałe). Złe proporcje aktywów trwałych do aktywów obrotowych w gospodarstwach regionu 790 FADN świadczyły o tym, że gospodarstwa rolne w tym regionie miały za dużo maszyn i budynków, które w ograniczonym stopniu były wykorzystywane w procesie produkcyjnym, natomiast obciążały gospodarstwa wysokimi kosztami amortyzacji. Aktywa trwałe ze względu na ich trudną zbywalność unieruchamiały znaczną część środków finansowych, które powinny być efektywnie wykorzystane w procesie produkcyjnym.

Wykres 60 **Struktura aktywów według klas wielkości ekonomicznej**

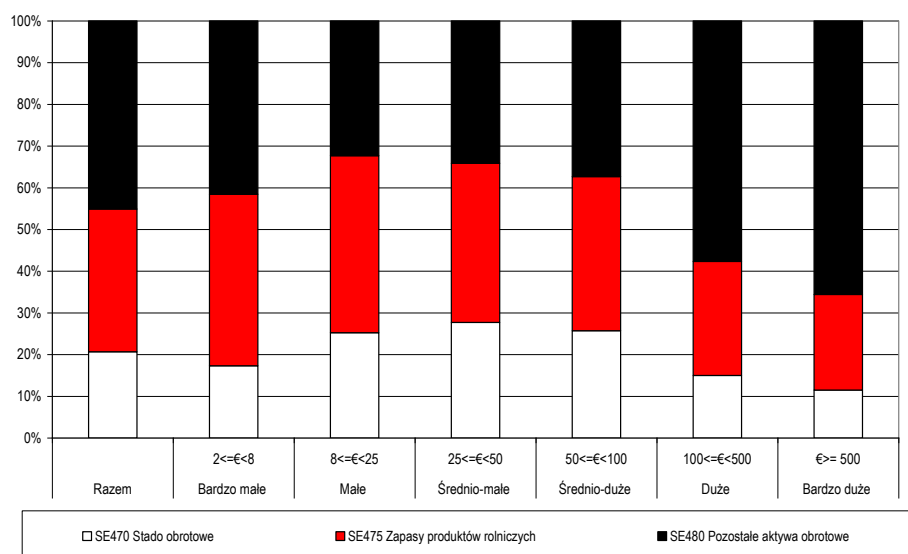
Wykres 61 zwraca uwagę odmienną strukturą aktywów trwałych w gospodarstwach z klasy powyżej 500 tys. euro w stosunku do gospodarstw z pozostałych klas wielkości ekonomicznej. Struktura aktywów trwałych w tych gospodarstwach była praktycznie odwróceniem struktury w pozostałych gospodarstwach. Najważniejszą pozycją w środkach trwałych gospodarstw najsilniejszych ekonomicznie była wartość budynków, a nie jak we wszystkich innych gospodarstwach wartość ziemi. W strukturze aktywów trwałych zwracał również uwagę udział stada podstawowego. Taka struktura środków trwałych wynikała z faktu, że w klasie gospodarstw najsilniejszych ekonomicznie dominowały gospodarstwa z osobowością prawną, które prowadziły produkcję przede wszystkim na użytkach rolnych dzierżawionych (patrz: Wykres 39).

Wykres 61 Struktura aktywów trwałych według klas wielkości ekonomicznej

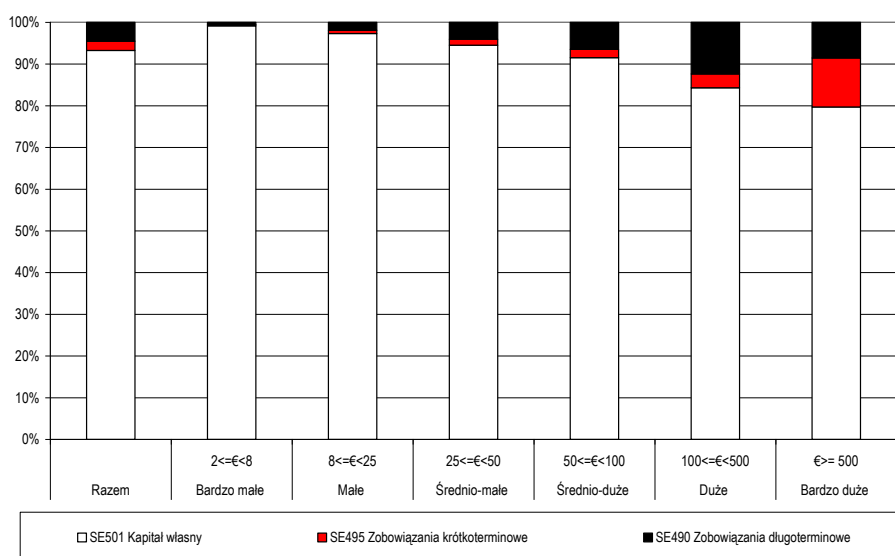
Przedstawiona na wykresie poniżej (patrz: Wykres 62) struktura aktywów obrotowych w gospodarstwach rolnych regionu 790 FADN wskazuje na to, że w gospodarstwach małych ekonomicznie istniała większa skłonność do gromadzenia zapasów produktów rolnych. W dużej mierze były to zapasy pasz na zimowe utrzymanie zwierząt, bo jak już stwierdzono wcześniej, gospodarstwa słabsze ekonomicznie w większym zakresie korzystały z pasz wyprodukowanych w gospodarstwach. Przetrzemywane były także płody rolne z przeznaczeniem na sprzedaż, często z powodu braku możliwości ich zbycia lub chęci uzyskania za nie wyższej ceny. Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstw zauważa się wyższy udział pozostałych aktywów obrotowych gospodarstw na które składały się: wartość upraw na pniu, udziały gospodarstwa rolnego w jednostkach rolniczych, należności krótkoterminowe, gotówka w kasie i na rachunku bankowym (kwota niezbędna do bieżącego funkcjonowania gospodarstwa rolnego) oraz zapasy materiałów obcych do produkcji.

Wykres 62 Struktura aktywów obrotowych według klas wielkości ekonomicznej

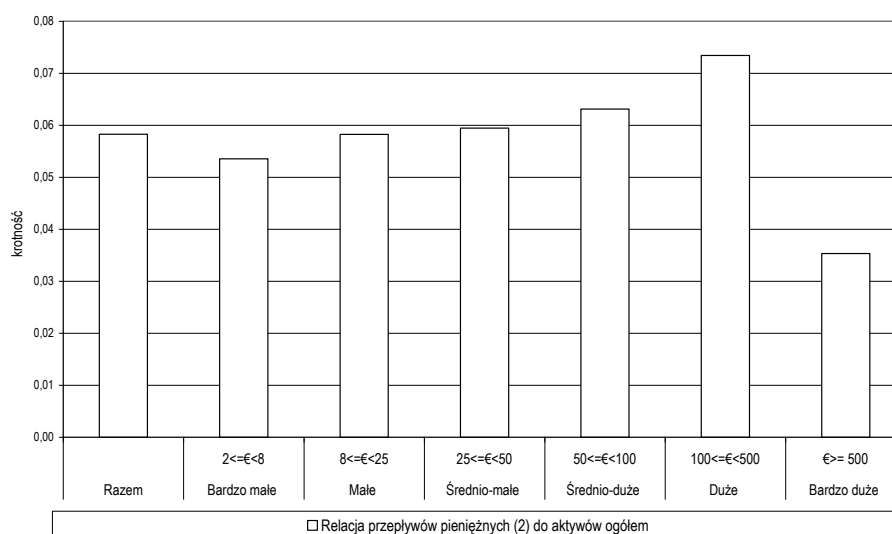
Z wykresu poniżej (patrz: Wykres 63) wynika, że gospodarstwa z regionu 790 FADN nie zmieniły swojej polityki finansowej w 2012 r. w porównaniu z rokiem poprzednim. Ostrożnie korzystały z kapitału obcego, częściej zaciągając tańsze kredyty inwestycyjne, długookresowe niż kredyty obrotowe. Gospodarstwa najsilniejsze ekonomicznie również nieznacznie poprawiły strukturę zobowiązań w stosunku do roku 2011, chociaż w dalszym ciągu była ona mniej korzystna niż w gospodarstwach z pozostałych klas.

Wykres 63 **Struktura pasywów według klas wielkości ekonomicznej**

Gospodarstwa z klasy ekonomicznej „bardzo duże” unieruchomiły w majątku największą ze wszystkich analizowanych gospodarstw część środków finansowych, których uaktywnienie byłoby trudne w konieczności sfinansowania bieżącej działalności gospodarstwa i obsługi jego zadłużenia (patrz: Wykres 64).

Wykres 64 **Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

3.3. Wnioski

Parametry wynikowe przedstawione w niniejszej analizie pozwalają na sformułowanie następujących wniosków:

1. Najlepsze wyniki ekonomiczne wyrażające się wartością dodaną netto w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną (AWU) osiągnęły gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych. Wypracowana w tych gospodarstwach nadwyżka ekonomiczna przeliczona na 1 AWU była ponad dwukrotnie wyższa od przeciętnej rocznej płacy w gospodarce narodowej.
2. Najniższą efektywność produkcji miały w 2012 r. gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie zwierząt trawożernych, ale w stosunku do 2011 r. poprawiły opłacalność produkcji.
3. Gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie zwierząt trawożernych zrealizowały najwyższe dopłaty do działalności operacyjnej w relacji do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego. Pozytywne jest jednak to, że bez dopłat gospodarstwa te osiągnęłyby w 2012 r. co prawda niewielką, ale dodatnią wartość dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego.
4. W zbiorze gospodarstw pogrupowanych wg wielkości ekonomicznej najlepsze efekty ekonomiczne osiągnęły gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 100 do 500 tys. euro SO, w których wartość dodana netto przeliczona na 1 AWU była ponad czterokrotnie wyższa od przeciętnej płacy rocznej w gospodarce narodowej. Gospodarstwa te wyróżniały się też najwyższą efektywnością gospodarowania mierzoną wartością dodaną netto na 1 ha użytków rolnych.
5. Dotacje w gospodarstwach z przedziału wielkości ekonomicznej 500 i więcej tys. euro SO budowały cały dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego i pokryły stratę na działalności. Niestety gospodarstwa te zrealizowały w 2012 r. wyższe dopłaty w stosunku do wypracowanego dochodu niż w roku poprzednim.
6. Gospodarstwa najsilniejsze ekonomicznie ponosiły najwyższe koszty produkcji. Wytworzenie produkcji o wartości 100 zł kosztowało te gospodarstwa 102 zł.
7. Gospodarstwa w regionie Wielkopolska i Śląsk nie zmieniły w 2012 r. swojej polityki finansowej – ostrożnie korzystając z kredytów, co w dłuższej perspektywie nie jest zjawiskiem korzystnym z punktu widzenia rozwoju tych gospodarstw.

Opracowanie niniejsze jest bardzo ogólnym wstępem i zachętą do pogłębionej statystycznej analizy zbiorowości gospodarstw w regionie Wielkopolska i Śląsk w 2012 r.

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Druk i oprawa: Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB